

HRVATSKI PLANINAR

GODIŠTE 95

ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA

RUJAN
2003
9

»HRVATSKI PLANINAR« - ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
»CROATIAN MOUNTAINEER« - JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u 11 brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izašao je 1. lipnja 1898. Časopis nije izlazio od 1919. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom **»Naše planine«**.

PRETPLATA za 2003. godinu je **120 kuna** (za inozemstvo 32 eura). Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici u rubrici **»Poziv na broj«** obavezno treba biti upisan **Vaš pretplatnički broj**. Pretplata za inozemstvo (32 eura) uplaćuje se na račun **SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236**, također uz poziv na pretplatnički broj.

The diagram illustrates the layout of a subscription form. It shows a top section with the Hrvatski Planinarski Savez logo and contact information. Below this is a section for the subscriber's details, with numbered arrows pointing to the 'PRETPLATNIK' (Subscriber Name) and 'ADRESA' (Address) fields. A second section shows a 'SEVERNAJ ZA HRVATSKO' (Northernmost for Croatia) form, with an arrow pointing to the 'PRETPLATNIK' field. A third section shows a 'Hrvatski Planinarski Savez' form, with an arrow pointing to the 'PRETPLATNIK' field.

VAŠ PRETPLATNIČKI BROJ (Ⓞ) otisnut je uz Vašu adresu, koja je naljepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon izvršene uplate, uz adresu ćete moći vidjeti naznaku o uplati, čime možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana pri HPS-u (Ⓢ).

NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za pretplatu, trebaju se pismom, telefonom, faxom ili e-mailom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojeve izašle od početka godine, a zatim će svaki mjesec na svoju adresu redovno primiti svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je 15 kuna.

SURADNJA: Prilozi se mogu slati putem e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je 10. dan u prethodnom mjesecu (30 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i obrade tekstova**, posebno za duže priloge. Svi primljeni materijali se na zahtjev vraćaju autorima. **Prednost imaju** prilozi popraćeni što boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili disketi). Detaljnije upute možete potražiti na Internetu na adresi <http://hps.inet.hr/hp/upute.pdf> ili izravno od urednika.

IZDAVAČ

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
KOZARČEVA 22, 10000 ZAGREB
E-MAIL: hps@inet.hr
<http://hps.inet.hr>
TEL./FAX 01/48-24-142
TEL. 01/48-23-624

E-MAIL UREDNIŠTVA

hrvatski.planinar@vip.hr
<http://hps.inet.hr/hp>

UREDNIK

ALAN ČAPLAR
PALMOTIĆEVA 27, 10000 ZAGREB
E-MAIL: CAPLAR@VIP.HR
TEL. 091/51-41-740
TEL./FAX. 01/48-17-314

UREDNIČKI ODBOR

DAMIR BAJŠ
DARKO BERLJAK
VLADO BOŽIĆ
TOMISLAV ČANIĆ
MR. DARKO DOMIŠLJANOVIĆ
VESNA HOLJEVAC
FARUK ISLAMOVIĆ
ZDENKO KRISTIJAN
ŽELJKA LISAK
PROF. KRUNOSLAV MILAS
PROF. DR. ŽELJKO POLJAK

TISAK

»EKOLOŠKI GLASNIK« D.O.O.
DONJA LOMNICA
ISSN 0354-0650

SADRŽAJ

HRVATSKI
PLANINAR

Godište **95** Broj **9**
Volume **95** Number
Rujan - September 2003

250 PIRENEJI

265 SPELEOLOŠKA ŠKOLA

270 ZGODE I NEZGODE

274 JEZIČNE NEDOUVICE

DOLINA NÚRIA u španjolskim PIRENEJIMA 250

MIROSLAV PLOHL

ZAGRLILI SMO SE I TAPŠALI PO LEĐIMA 255

(INTERVIEW S E. HILLARYJEM)

S MORA, KRAJA I PLANINA 259

MIRA ŠINCEK

POKLEČKI BARUNI 261

VLADIMIR JAGARIĆ

PO POŽEŠKOM KRAJU 163

JASNA ŽAGAR

SPELEOLOŠKA ŠKOLA 165

IVANA BOŽAK

ALPSKI MOTIVI 268

FOTOGRAFIJE: JADRANKA BUKOVIĆ

ZRINKIN IZLET KOJI SE PRETVORIO U NOĆNU MORU 270

ŽELJKA JANJANIN

NEKOLIKO PLANINARSKO-JEZIČNIH NEDOUVICE 274

ALAN ČAPLAR

HRVATSKA PLANINARSKA OBILAZNICA 279

PRIPREMIO: ZDENKO KRISTIJAN

PLANINARSKE KUĆE I PUTOVI 280

IN MEMORIAM: EUGEN KUMIČIĆ 283

ZAŠTITA PRIRODE 284

PLANINARSKI TISAK 285

VIJESTI 286

SLIKA NA NASLOVNICI:

HRBAT BJELOLASICE, FOTO: MARIO ŽUTI

PIRENEJI

DOLINA NÚRIA U ŠPANJOLSKIM PIRENEJIMA

dr. MIROSLAV PLOHL, Zagreb

Spomenete li u nekom razgovoru Španjolsku, obično će vaš sugovornik prvo pomisliti na sunčanu morsk obalu, pješčane plaže i ljetne vrućine. Španjolska je, međutim, i zemlja visokih gorja, s dugom tradicijom odlaska u prirodu te penjanja na planine i stjenovite vrhunce. Jedan su od planinskih masiva i visoki i teško prohodni Pireneji, koji kao bedem odvajaju Pirenejski polotok od ostatka Europe. Manje je poznato kako su ljepote ovog planinskog masiva danas lako pristupačne već i gostima Barcelone ili okolnih priobalnih turističkih središta. Doživjeti Pirineje odatle moguće je već i običnim jednodnevnim izletom.

Núria je dolina smještena na 2000 metara, pod visokim planinskim vrhovima istočnog dijela Pireneja, u neposrednoj blizini španjolsko-francuske granice. Prirodne ljepote, splet legendi, povijesnih događaja i moderni turizam učinili su ovo mjesto privlačnim brojnim posjeteljima. Legenda govori kako je 700. godine u dolinu Núriju došao zaštitnik pastira sveti Gil, kako bi u skrivenoj planinskoj dolini živio u miru i molitvi. Bilo je to vrijeme maurskih osvajanja, pa je tako je i sveti Gil već nakon samo četiri godine morao bježati pred maurskim četama koje su prodrle i u najdublje dijelove Pireneja. Prema predaji, uspio je prije bijega sakriti svoje blago: križ, kip Majke

Jezero i hotelski kompleks u dolini Nurie

foto: Miroslav Plohl

Stijena s vidikovcem Mirador de la Creu d'en Riba skriva pristup dolini Nurie foto: Miroslav Plohl

Božje, kalež i zvono. S vremenom su maurski osvajači bili potisnuti prema jugu i ratna je opasnost minula. Blago je ostalo sakriveno tri stoljeća, sve do 1079. godine, kada su ga slučajno pronašli pastiri ispod gomile kamenja na koju je jedan bik stao bez povoda nasrtati.

Od tog vremena dolinu su počeli posjećivati hodočasnici te je uz postojeću crkvicu za njih bilo sagrađeno sklonište i prenočište. Hodočasnici se koncem 19. stoljeća u sve većem broju pridružuju i izletnici, planinari i ljubitelji prirode, a zimi su se okolne padine pokazale pogodnim i za skijanje. Nova, velika crkva koja danas udomljuje blago svetog Gila i impresivan kompleks zgrada u kojima je smješten hotel, novijeg su datuma, dovršeni 30-ih godina prošlog stoljeća.

Za pristup svim namjernicima, trebalo je još napraviti prometnice i putove prema dolini. Planinsku stazu kojom se do doline dolazilo za 3-4 sata hoda, svladavajući pritom visinsku razliku veću od 1000 metara, moglo se koristiti samo tijekom ljeta. Planinske oluje, bujice i velike količine snijega onemogućavale su pristup u većem dijelu godine. No, 1931. godine dovršena je izgradnja željeznice uskok kolosijeka sa zupcima

između tračnica, koja može svladati strme uspone i biti u prometu tijekom cijele godine. Planinska željeznica za dolinu Nurie udaljena je od Barcelone oko 2 sata vožnje. Početna postaja Ribes Enllaç (*Ribas Anljás*) nalazi se na 905 metara.

Ulazimo u vagon i vožnja uskoro počinje. Maleno planinsko selo Queralbs je međupostaja na polovici 45-minutne vožnje i ujedno posljednje naseljeno mjesto na putu do Nurie. Ono je ujedno i najudaljenija točka do koje se može stići cestom. Tu počinje i planinarska staza kojom se do Nurie stiže za dva i pol sata hoda. Dio putnika željnih pješčenja silazi, a oni koji su se na izlet uputili kao i mi, s malom djecom i neprikladnom obućom, nastavljaju radije vlakom. Istovremeno ulazi i mnoštvo novih putnika koji su na velikom parkiralištu ostavili svoje automobile. Ovo je izlet za svačiji ukus, što se vidi i po odjeći i po opremi putnika u vlaku. Neki idu bez ikakvih planinarskih pomagala i bez ikakvih namjera da se zapute u bilo što osim šetnje po dobro uređenoj i ne pretjerano napornoj stazi, dok se na drugima može vidjeti da su se pripremili i za puno ozbiljnije planinarske pothvate. Tu je i skupina turista s putnim torbama i kovčezima, koju očito očekuje

Pogled s vidikovca Mirador de la Creu d'en Riba na prilaz dolini
foto: Miroslav Plohl

višednevni boravak u udobnim sobama u hotelu smještenom u dolini.

Nakon postaje Queralps počinju pravi usponi i vlak se penje po strmim obroncima, mjestimično po trasi usječenoj u liticu, kako bi napokon skrenuo u ledenjački kanjon koji predstavlja jedini mogući prilaz Núriji. Vidici i prizori su doista upečatljivi, a na trenutke se čini kako se vlak pretvara u limenog alpinista koji se pričvršćen užetom penje po stijeni. Pješačka je staza gotovo cijelim putem negdje u blizini, te si putnici i skupine pješaka međusobno domahuju.

Strme stijene i visoke, nepristupačne strane kanjona, kamene sipine i razbacane gromade govore o prirodnim silama koje i danas oblikuju ovaj kraj, poznat po surovim i iznenadnim olujama i bujicama o kojima i naši tamošnji prijatelji

govore sa strahopoštovanjem. Vlak, kao i pješačka staza koja je sada na suprotnoj strani kanjona i dalje se uspinju, a u trenutku kada se čini kako stijene u cijelosti prepriječuju prolaz, prolazimo se kroz zadnji tunel - i dogodi se čudo. Pogled se odjednom otvori prema zelenoj pitomj kotlini kojom dominiraju kompleks zgrada i crkve te umjetno jezerce nastalo izgradnjom brane na uskom izlazu iz doline, prizoru sasvim suprotnom od onoga koji smo gledali nekoliko trenutaka prije.

Oko doline se s tri strane uzdižu najviši vrhovi u ovom dijelu Pirineja, među kojima se ističe Puigmal (*Puđmal*) sa svojih 2909 metara. Iako je polovica lipnja, na vrhovima, kao i mjestimično u njihovom podnožju bijele se područja sa snijegom. Za razliku od reljefa koji smo promatrali u nižim dijelovima planine, visoki dijelovi, kao i sami vrhunci, djeluju nekako blaže i zaobljenije, gotovo kao kakvi golemi bregovi. Surov i izbrazdan izgled nižih područja posljedica je rada nekadašnjih ledenjaka, a ledenjaci su nanijeli i materijal od kojega je nastala i sama zaravan u Núriji.

Klima je i danas ondje veoma oštra, pa je polovinom lipnja osebujna vegetacija u razdoblju naglog proljetnog bujanja. Cvijeća ima posvuda, a žuti cvjetovi grmova koji u velikom broju rastu uglavnom na teško pristupačnim stjenovitim mjestima šire ugodan miris koji se osjeća po cijeloj dolini. Iako je područje same doline i njene bliže

Žičara za hostel l'Alberg pod vrhom Pic de l'Aliga
foto: Miroslav Plohl

Staza koja vodi oko jezera prema izlazu iz doline

foto: Miroslav Plohl

okolice masovno posjećeno, nismo opazili da je itko ubrao i jedan jedini cvijet.

Dolina i hotel polazište su planinarskih staza koje se ondje dijele u dvije skupine. Do desetak odredišta u bližoj okolici hotela vode lake i uređene planinske staze, birane tako da budu dostupne što većem broju posjetitelja. Po ovim se stazama do cilja stiže nakon jednog do tri sata hoda, a iako se radi o lakim šetnjama, nailazimo na upute kojima se preporučuje odgovarajuća obuća. U drugu skupinu spadaju staze koje vode puno dalje, na neki od planinskih vrhova koji okružuju dolinu ili čak prelaze gorje i idu sve do Francuske. Uočavamo i ozbiljno upozorenje: za sve odlaske u planinu izvan dosega lakih osnovnih staza poželjno je posavjetovati se sa službom vodiča te njima najaviti kamo i kojim putem se namjerava ići, biti

uvijek u skupini, ponijeti mobitel, a naročito se raspitati o vremenskim uvjetima. Od službe vodiča mogu se dobiti i detaljni planovi te sve obavijesti vezane uz uspon.

Mi smo odabrali jednu od lakih staza kojom se ide u smjeru najbližeg vrhunca, Pic de l'Aliga (2428 m). Na otprilike polovini uspona nalazi se planinarski dom, zapravo hostel, do kojeg se iz Núrrije također može stići žičarom, kojom se poslije i vraćamo na polazište.

Staza omogućuje ugodan uspon po padini dijelom obrasloj šumama crnog bora, koji upravo na ovim visinama postupno ustupa mjesto planinskim pašnjacima. Po pašnjacima, uz stazu i posvuda uokolo mirno pasu krave, prizor toliko svojstven Španjolskoj. Samo radoznalo promatraju prolaznike, a pogledavamo i mi njih, iako ipak nekako s nepovjerenjem. Prema jugu se pruža veličanstven vidik cijelom duljinom kanjona kojim smo stigli u Núrriju te još puno dalje, sve do nižih, šumovitih obronaka u smjeru Queralpsa i Ribes de Fresera (*Ribas de Frasé*).

Po povratku u Núrriju krećemo sada uz jezero, prema izlazu iz doline. Prvo se penjemo na stijenu s vidikovcem koja zatvara pristup dolini, sužavajući izlaz rječici na samo desetak metara širine. Sa stijene ponovno nezaboravan vidik. Bilo bi lijepo vratiti se u Queralps

Prizor s uspona prema dolini Núrrije

foto: Miroslav Plohl

Blaži krajolik u donjem dijelu kanjona

foto: Miroslav Plohl

pješice, ali mislimo da bi sve ovo u jednom danu ipak bilo previše, pogotovo za naše dijete, koje nas na naše veliko iznenađenje cijeloga dana prati bez prigovora i s neobičnim ushitom, jer je i njega opčinila ljepota Núrije.

Odlučili smo zaputiti se pješice barem mali dio puta, tek toliko da vidimo kakva je staza i osjetimo još jedan djelić planinskog ugođaja. Staza je iz vlaka izgledala pristupačno, ali u stvarnosti nije baš tako. Već prvih nekoliko stotina metara pokazuje kako se radi o pravoj planinskoj stazi, koja krivuda po padini strmog ruba kanjona. Duboko ispod nas vide se uspenjena rječica koja preko bezbrojnih vodopada žuri prema nizini, a iznad nas se uzdižu stjenovite gromade. Staza je uglavnom prekrivena velikim kamenjem, a mjestimično su u stijeni isklesane visoke stube. Treba zaboraviti na promatranje prirode, gledati ispred sebe i usredotočiti se na silazak. I to se pokazuje višestruko korisnim - ispred nas je jedna zmija požurila u obližnji busen trave. Neotrovna ili ne, uzajamno izbjegavamo susret i nastavljamo dalje.

Staza se neprestano spušta, vijugajući između stijena i provalije prema dnu kanjona. Povremeno joj u stijenama prepriječuju put procjepi, preko kojih prijelaz omogućuju drveni mostići. Voda curi od posvuda, cijedi se niz stijene obrasle ma-

hovinom, u pukotinama stvaraju mlazove koji se udružuju u potočice koji se spuštaju prema rječici na dnu kanjona. Nije čudno što se u podnožju planine nalaze punionice u kojima se čista planinska pitka voda puni u boce što se potom prodaju po cijeloj Španjolskoj.

Pokušavam se popeti do jednog mjesta koje djeluje vrlo pogodno za fotografiranje, ali onamo nije moguće dospjeti jer staza ne omogućuje usputna skretanja i vrludanja. Ispred nas se otvara pogled na sljedeći zavoj, ali zaključujemo da smo vidjeli dovoljno, barem za ovaj put. Ne znam hoćemo li ikada ponovno doći onamo, ali ako dođemo, moramo proći cijelim putem, sve do Queralpsa.

Krećemo nazad prema kolodvoru, vrijeme je za povratak u Barcelonu. Dolina Núria nam ostaje duboko u sjećanju kao nešto izuzetno jedinstveno i neobično, nešto što ćemo doista pamtiti ne samo po ljepoti neobične prirode, nego i po jedinstvenom ugođaju koji prožme svakoga tko dođe u ovaj kraj. Zapamtiti ćemo je i kao uspješan spoj prirodnih ljepota i ljudskog graditeljskog umijeća koje je ondje omogućilo pristup velikom broju posjetitelja, ali ne narušavajući ni s čim jedinstvenu prirodu s kojom se sretno uklopila u skladnu i jedinstvenu cjelinu.

50 GODINA EVERESTA

ZAGRLILI SMO SE I TAPŠALI PO LEĐIMA

Interview sa sir Edmundom Hillaryjem («Der Spiegel»)

Sir Edmund, pedeset je godina prošlo od dana kada ste se sa Šerpom Tensingom Norgayem popeli na vrh Mount Everesta. Sjećate li se toga trenutka?

- Oh, da. Najprije smo skinuli maske za kisik. Htio sam Tensingu stisnuti ruku da bih mu čestitao, ali je to njemu bilo premalo. Ovio mi je ruke oko ramena i zagrlio me. Mene je to vrlo iznenadilo, jer nisam na to bio naviknut. Zatim sam i ja njega zagrlio i tapšali smo se po leđima dok nismo ostali gotovo bez daha.

Na vrhu ste ostali petnaestak minuta. Što ste radili?

- Tensing je naokolo mahao zastavama Velike Britanije, Ujedinjenih naroda, Indije i Nepala, a ja sam ga pri tome fotografirao. Zatim sam snimio značajnije grebene himalajskog masiva. Morali smo ipak nekako dokazati da smo bili gore.

Što ste ostavili tamo gore?

- Po naređenju vođe ekspedicije Johna Hunta ja sam ponio jedan križ, a Tensing je u snijegu iskopao rupu i u nju položio kao darove hranu: bombone, kekse i čokoladu. Zatim smo pojeli po jedan kolačić od paprene metvice te se uputili natrag.

Mount Everest, najviši vrh svijeta
foto: Darko Berljak

Tensing Norgay 1953. na vrhu svijeta

Zašto ne postoji nijedna snimka na kojoj ste i Vi na vrhu?

- Tensing nije do tada nikada fotografirao. Smatrao sam da vrh Everesta nije baš prikladno mjesto za početak poduke.

Jeste li na vrhu pomislili da ćete tada postati slavni po čitavom svijetu?

- Ni najmanje. Znao sam da će naš uspjeh biti u penjačkim krugovima ocijenjen kao značajan i zanimljiv, ali da će javnost reagirati tako burno, to nisam mogao pretpostaviti.

Jeste li se u sebi plašili da se odande nećete vratiti?

- Bilo mi je potpuno jasno da je uspon na vrh Everesta samo polovina posla. Druga je polovina bila siguran silaz, a to nam je tada i uspjelo. Na silazu sam susreo starog prijatelja Georgea Lowea i rekao mu da smo savladali kopile (Everest). Uvijek sam smatrao da to ekspedicijama prije nas nije uspijevalo zbog psihičkih zapreka. Cijeli se niz penjača već bio popeo do 8.500 metara, pa je nastalo uvjerenje da nitko ne može stići više i da uspon na Everest naprosto nije moguć.

Još je uvijek zagonetka pitanje jesu li se Englezi George Mallory i Andrew Irvine, koji su se godine 1924. survali na visini višoj od 8.500 m, na vrh uspinjali ili su s njega silazili. Mislite li da je Mallory bio na vrhu prije Vas?

- To zaista ne znam. Razgovarao sam s mnogima koji su tada bili na Everestu. Svi su oni bili uvjereni da to Malloryu nije uspjelo, a to više govori protiv negoli za. No to sa sigurnošću nitko ne može znati.

Tensing su Nepalci slavili kao onoga koji je prvi stigao na vrh, a Britanci su prve korake pripisali Vama. Za vas dvojicu je o tome tko je bio prvi na vrhu najprije važio zavjet šutnje. Tensing je kasnije rekao da Vas je on slijedio na užetu na udaljenosti od nepuna dva metra. Je li to točno?

- Bilo je tako. Kad smo se tada vratili u Kathmandu, došlo je do prilično jakog političkog pritiska, koji je nas potpuno iznenadio. Komunisti, koji su bili tradicionalno veoma moćni u Nepal, ustrajavali su na tome da je Tensing morao prije mene stići na vrh. To bi najbolje dokazalo da su Šerpe u najmanju ruku tako dobri kao i zapadni penjači. Bila je to za nas veoma neugodna situacija, budući da se radilo o uspjehu čitave ekipe. I zato smo se bili dogovorili da govorimo kako smo zajedno stigli na vrh.

Nepalci baš nisu bili suviše ljubazni s Vama. Postojao je i jedan prilično zločest plakat. Prikazivao je planinu, a na njezinom vrhu stoji čovjek s nepalskom zastavom. Očito Tensing...

- Da, a od njega vodi uže do drugog penjača koji je ležao na strmini potrbuške i nemoćno rukama i nogama mlatarao po zraku. A to sam morao biti ja. Mene je to najprije zabavljalo, ali mi je to poslije već počelo ići na živce.

A pobjednički zanos zatim krenuo po čitavom svijetu.

- U Sidneyu me je dočekalo mnoštvo ljudi, a među njima je bilo najviše histeričnih žena, no ja na to nisam reagirao. Bio sam tada još uvijek ipak zaljubljen u svoju prvu ženu Louise Mary Rose. Nakon povratka s Everesta zaposlio sam je i ona je prihvatila moju ponudu.

Začas ste postali svjetski poznata ličnost, no je li Vas taj uspjeh promijenio?

- U to sam se vrijeme možda svega toga prihvaćao malo naivno. Prijami, državni banketi bili su po čitavom svijetu. Hranio sam se mnogo dimljenim lososom i opijao šampanjcem, a ujutro se često budio u mamurluku. Sve me je to zabavljalo.

Vama je kraljica Elizabeta II odmah dala plemićku titulu, ali kad čovjek čita Vaše memoare stječe dojam da biste tu titulu »viteškog zapovjednika britanske imperije« (Knight Commander of the British Empire, KBE) najradije bili odbili.

- Kad nam je putem s Everesta u Kathmandu glasnik donio pismo koje je bilo naslovljeno na KBE Edmund Hillary, pomislio sam da se radi o šali, pa bi bilo nekulturno da se to pismo vrati. Prva mi je pomisao bila da najprije moram kupiti novo radno odijelo. U Novom sam Zelandu, naime, živio vrlo jednostavno, bio sam pčelar i po čitav dan trčkarao ulicama u radnom kombinezonu.

Jeste li s Tensingom, koji je umro 1986. godine u dobi od 72 godine, bili prijatelj?

- Najprije smo se poštivali kao pouzdani partneri iz Himalaja. Kada sam osamdesetih godina bio novozelandski veleposlanik u Indiji, često smo se viđali i tako smo se zbližili.

Zar ne bi bilo mudro da je kraljica Elizabeta i Tensinga unaprijedila u plemićki stalež?

- Bio bih to pozdravio, a bio sam razočaran što i on nije bio jednako počašćen kao i ja. Englezi su se izgovarali time što Indija ne prihvaća tuđe titule. Znao sam da to nije točno.

Everest ste podnijeli bez ozljeda. Sedam i pol godina poslije, kad ste u zimi 1960-61. bili na 8463 metra visokom Makaluu, dobili ste edem mozga i upalu pluća. Tada ste zamalo umrli.

- Bilo je gusto. Imao sam veće teškoće, iako je Makalu nekoliko stotina metara niži. Bilo je dosta trenutaka kada me je doista bilo strah. A znam

da je strah veoma poticajan faktor. I vrlo je značajno da prerasteš samoga sebe ako ga uspiješ svladati.

Danas se više ne smatra najvećim izazovom stići na vrh Everesta nego pomoću budalaština stići u Guinnessovu knjigu rekorda. To su već učinili prvi snowborderi, prvi paraglideri, prvi skijaši.

- Sve mi to izgleda previše glupo. Većina tih ljudi nisu srcem planinari. Žele samo pobuditi pažnju, i to je ono što se promijenilo. Mi smo dali sve od sebe da bismo kao planinari doživjeli osjećaj dubokog zadovoljstva - samo mi sami.

Već niz godina može se za desetak tisuća dolara dignuti nekoga na vrh i zatim ga opet spustiti s njega. Što mislite o komercijalizaciji vrhova?

- To nije alpinizam kako sam ga ja doživljavao. Ti ljudi imaju na raspolaganju tisuće metara fiksirane užadi, a preko ledenjačkih pukotina položene su aluminijske ljestve. Osim toga hodaju po tragu svojih vodiča. Nema tu više nikakvog pionirskog rada, ništa od toga.

Vaš sin Peter bio je 1990. godine 318. po redu čovjek na vrhu Everesta, 37 godina poslije Vas. Jeste li bili iznenađeni kad Vas je obavijestio o tom svom uspjehu?

Sir Edmund Hillary na proslavi 50. obljetnice uspona

foto: Darko Berljak

- Bio je to lijep trenutak. U mojoj je radnoj sobi zazvonio telefon, bio je to Peter. Stajao je na vrhu pored radijske veze, spojio ga je bazni logor preko satelitskog telefona. Opisao mi je kako je za nj bio velik izazov savladati onaj teški strmi dio tik pod vrhom, koji se danas naziva »Hillaryjeva stepenica«. A zatim je rekao kako je ponosan na činjenicu da je upravo njegov otac bio prvi čovjek na tom vrhu.

Jeste li sina odgovarali da ne ide Vašim stopama? Uostalom, on nije imao nikakve šanse da se riješi Vaše sjene.

- Nikada ga nisam pokušao odvratiti od toga da postane odličan alpinist. I osim toga je uspješan na dva područja: kao alpinist i kao vlasnik poduzeća za avanturistička putovanja. Moje se sjene riješio davno, na kraju krajeva bio je na Everestu više puta nego ja. Godine 2002. se s Tashijem, unukom Tensinga Norgaya, drugi put popeo gore.

Vaš je sin kao i Vi na vrh došao s bocom kisika. Neki alpinisti poput Tiroльца Hansa Kammerländera smatraju da je uspon na osamti-sućnjake pomoću takvih sprava isto kao vožnja Tour de Francea na motoru. Baca li to neku sjenku na Vaš uspjeh?

- Ne osjećam nikakvu krivnju što smo se na vrh popeli uz pomoć kisika u boci. Uvijek sam bio uvjeren da će Everest jednom biti svladan bez upotrebe boce s kisikom. Dvadesetpet godina poslije, 1978., to je uspjelo Reinholdu Messneru i Austrijancu Petru Habeleru. Ako pogledam unatrag, uvjeren sam da smo to mogli i nas dvojica. U noći pred usponom na vrh uzeli smo prije spavanja na velikoj visini vrlo malo kisika, a na samom vrhu punih četvrt sata gotovo ništa. No, to pitanje u tom trenutku nije igralo nikakvu ulogu - radilo se samo o vrhu.

Rasprava o kisiku je zapravo ideološke prirode. Postoje li osvajači Everesta prvog i drugog ranga?

- Ne. Tko se popne na vrh, napravio je velik podvig bez obzira je li se uspeo s bocom kisika ili bez nje. A ja se divim tom nizu od približno stotinu penjača, kojima je to uspjelo bez te pomoći. No, većina koja stigne na vrh s bocama ne bi bez

njih imala nikakve šanse. Za to je potrebna fiziologija kakvu posjeduju samo rijetki.

Često se turizam na području Everesta opituje za onečišćenje okoliša. Vi ste sami začetnik njegovog razmaha, pošto ste godine 1964. u Lukli, ulaznim vrstima za Everest, izgradili aerodrom, na koji je poslije sletjelo više desetaka tisuća turista koji su išli na trekking. Jeste li to požalili?

- Poletnu stazu sagradili smo radi dopreme materijala za gradnju jedne bolnice. Možda smo bili tada naivni, pošto nismo računali na te posljedice. No, turizam je Šerpama donio i gospodarski napredak. Pokušavam im pomoći jer sam im zahvalan. Bez njih nikako ne bi bio moguć moj uspjeh na Everestu.

Najbolji iz alpinističkih generacija poslije Vas zaključivali su lako sponzorske ugovore te se obogatili poput Reinholda Messnera. Je li to uspjelo i Vama?

- Ne, ali meni je uvijek išlo dobro. Kupio sam lijepu kuću na dobrome mjestu i mogao sam mnogo putovati po svijetu. Zadovoljan sam. Kad bih opet bio mlad, putovao bih na Antarktiku. Tamo postoje vrhovi na koje još nije stupio ni jedan čovjek.

Godine 1958., dakle 46 godina poslije Amundsena i Scotta, bili ste treći čovjek na južnom polu i prvi koji je tamo stigao na traktoru. Što je na Vas učinilo veći dojam: širina Antarktike ili visina Himalaja?

- Ne može se to uspoređivati. Prije svega je to moj odnos prema Šerpama. Na Antarktiku, to se zna, tako nešto nije moguće.

Još uvijek mnogo putujete, čini se da Vam starost pri tome ne smeta. Jeste usprkos tome razmišljali da budete pokopani na Everestu?

- Da, no meni je Novi Zeland uvijek bila prva ljubav. Htio bih da me spale, a moj pepeo razaspu tamo gdje se u mjesecu veljači jedriličari bore za Kup Amerike: ovdje u Aucklandu, u zaljevu Hau-raki, točno pred vratima moje kuće.

*Iz njemačkog tjednika »Der Spiegel«
(br. 18, 28. 4. 2003.) preveli
Branislav Čelap i Lota Arh Lipovac*

KAKO PLANINARSTVO PRIBLIŽITI MLADIMA

S MORA, KRAJA I PLANINA

prof. MIRA ŠINCEK, Varaždin

Dobro je s drugima dijeliti radosti, spoznaje, istine, ideje. Obogaćuje i jednu i drugu stranu. Možda ovaj moj opis izleta pomogne nekome u planiranju svojeg putovanja, vikenda, izleta, maturlne ekskurzije i sličnog.

Sretna sam što u školi u kojoj radim ljudi imaju srce i osjećaj za prirodu, posebno za planine, pa im stoga ja sa svojom ljubavlju i zanese-nošću planinama i ne izgledam tako luckasto i neobično kako bih nekom drugom u nekoj dru-goj sredini izgledala.

Kako me dobro razumiju, volim im i želim prenijeti svoje radosti i udivljenja. Rezultat toga su već mnoga zajednička jednodnevna, a od lani i trodnevna putovanja. Mnogi su kroz to vrijeme nabavili pravu opremu, opskrbili vlastitu biblio-tekku planinarskom literaturom, ali, što je najvaž-nije, i postali uistinu pravi planinari.

Dakle, kad se nastavna godina pri-makne svom svršetku, kad učenici pojačano živnu, roditelji se više nego inače uskomešaju i vrte oko škole, a naši poslovi postaju sve raznolikiji, bogatiji, često i jako, jako zahtjevni, dobro je malo *razbistriti glavu, upo-kojiti dušu, smiriti srce!* (P. Bosmans); za to vam je, vjerujte mi, najbolje otići u planine.

Ove smo godine dogovorili zan-impljiv izlet »U planine, na more, otoke i kopno«. Marljivo smo, kole-ga Zoran i ja, osmišljavali i razrađi-vali plan, čuvajući poneko iznena-đenje kao tajnu, kako bi izlet bio što zanimljiviji i neobičniji.

S PLANINE

Prvi je dan bio rezerviran za planinu. Već prije podne 1. svibnja stižemo na Platak. Toplinu dana koja se već dobro osjećala, donekle su ublažile sjene drveća, koje ipak još ne bijaše toli-ko zeleno i razlistano kao šume naših zagorskih bregova. Neke je malo iznenadio smještaj u planinarskom domu, no valja naučiti boraviti i tamo gdje nema komfora i raskoši kao u hotelima.

Vrlo brzo skupismo se na terasi i krenusmo na Snježnik. Dok sam im u autobusu govorila o kraju koji posjećujemo, spomenuh da je Snježnik dobio ime, najvjerojatnije, i zbog snjegova koji se vrlo dugo zadržavaju na ovim prostorima. Napo-menuh da bismo i danas mogli još koračati snjež-nim stazama. Jesu li mi tada posve vjerovali ni-sam znala, no kad smo započeli svoj hod plani-

Na vrhu Snježnika (1506 m)

nom i ubrzo naišli na prave snježne prostore, i oni najsumnjičaviji povjerovali su u sve što sam o planini govorila.

Odlučih da na vrh krenemo grebenom, a da se vratimo kroz Grlo. Uskoro se stvorila kolona onih koji su uistinu namjeravali na vrh. Ugodno me iznenadilo da je od četrdeset jednog putnika iz autobusa čak trideset i dvoje krenulo i stiglo na vrh. Svakim novim korakom do mene su stizala nova pitanja, ali i udivljenja onim što se otvaralo pogledu i srcu.

Volim Snježnik i Risnjak i radovalo me vidjeti da i moji prijatelji i kolege uživaju u svemu tome gotovo jednako kao ja. Posebno su draga bila djeca. Vidim u njima buduće čuvare prirode i prave planinare, jer većina njih redovito sudjeluje na svakom školskom izletu, a mali Marko, sada prvašić, s nama radosno planinari od svoje četvrte godine. Dugo smo se zadržali na samom vrhu. Ležati ili sjediti u travi, razgovarati ili šutjeti, gledati očima i upijati srcem bilo je sve što smo tog trenutka htjeli i činili. Čaj, ručak iz naprtnjače i odmor u ugodnom prostoru kuće pod vrhom upotpunio je planinarski doživljaj dana, a razgovor s planinarkom koja je, dolazeći s Gulslice, doživjela bliski susret s medvjedom i o tome pričala, prizvao nam je u svijest da jesmo u bajkovitom, ali i stvarnom svijetu koji plijeni ljepotama i traži oprez.

Spust prema Platku, gotovo skijanje bez skija kroz snježne nanose, upotpunjuje doživljaj čudesne planine. Večera u domu na Platku, noćna šetnja do doma »Sušak« i nebo načičkano rojevima zvijezda. A onda počinak i san dana nastavljen u noć.

S MORA

Iza leđa prelijepog Snježnika, u dubini morem plutaju otoci. Stižemo mostom u srce zelenog Krka. Prvo nam je odredište Košljun, zeleni biser u plavoj svili, otočić čija prošlost seže još u pretkršćansko doba, a sadašnjost skladno grli, čuva i živi sva minula ljeta, sanja, moli i gradi budućnost. Simpatična, topla i razdragana dobrodošlica svećenika franjevca pozdravlja nas kao znance, drage prijatelje i vodi kroz ove pro-

Bašćanska ploča u Jurandvoru na Krku

store mira i molitve, kroz riznicu kulturnog bogatstva i nacionalnog života otoka Krka i okolice. Čini se da je tu vrijeme stalo, a ipak, osjećamo, prebrzo leti. Već udaraju o maleni mol valovi brodića što dolazi po nas.

Još jednom prolazimo zelenim hladom aromatičnog vrta i skrovitim stazicama. U zagrljaju zelenila majušna kapelica sv. Jerusolima iz 16. st. s postajama Križnog puta, malo dalje klupica za odmor kraj križa. Samo miris mnogovrsnog raslinja, pjev ptica i zuj pčela. Tu bi vrijedilo ostati ili barem vraćati se, dolaziti.

Baška, jednim okom zagledana u plavetnilo mora, drugim u sive visine stijena što je grle. Tamo među njima je i vrh Obzova (569 m). O, kako bih rado do njega. Ostaje za neke druge snove, planove, želje.

Nakon ručka kupanje i odmor. Sunce bliješti kamenjem ruševina benediktinskog samostana. Prestrašeni mnogim korakom mali gušteri zamiču u pukotine, da bi se, kad prostor gaogrne drevni mir, vratili toplini. Mi bježimo suncu u hlad crkvice sv. Lucije u Jurandvoru. Ponovno vrijeme stoji. Slušamo o prošlosti Hrvata, s poštovanjem i ponosom dodirujući glagoljski natpis na Bašćanskoj ploči. A onda Vrbnik nad morem. Još jednom uranjamo u prošlost prolazeći uličicama ovoga gradića na stijeni. Sunce zamače svoju vatrenu grivu hladeći se svježinom mora, a mi s otoka stižemo na kopno. Crikvenica. Hotel i konačno - topla voda!

S KRAJA

Rano jutro u Crikvenici. I galebovi još spavaju. Užurbano napuštamo grad, čeka nas Učka, gorostasna planina Istre. Naš cilj je vrh Vojak. Planinarenje započinjemo na Poklonu. Mjesto je to s kojeg se kao na dlanu pruža pogled na Hrvatsko primorje, a pogotovo na Rijeku i Trsat. Ime je vjerojatno dobilo znakovito jer upravo tu bi hodočasnici, koji su iz unutrašnjosti hodočastili Majci Božjoj na Trsat, ugledali u daljini svoj cilj i poklonili mu se.

Jutro u šumi sasvim drugačijoj od one što nas je grlila putem na Snježnik. Ova sada, razlistana je i sunce kroz nju prosijava zelenkastom svjetlošću. Rosa blista na mekim listićima i vlatima trave. Osjeća se, bit će vruć dan, a s njim i izmaglica na vrhu. Ne žurimo, razmjenjujemo dojmove, razgovaramo ili se tek radosno pogledavamo

i s odobravanjem kimnemo glavom. Vidim da je sadržaj putovanja dobro odabran i to me raduje.

Vidljivost s vrha je dobra. S kamene kule - vidikovca visokog 10 metara, izgrađenog još 1911. godine, pogled obuhvaća s jedne strane zelenu unutrašnju Istru, a s druge gradove na obali dotaknute morem. Lijepo je, gotovo bajkovito.

Put završavamo u Opatiji bajnoj, uz sladoled i kavu slažući poput šarenih latica sličice s putovanja u prekrasan cvijet.

Već za dan dva na ekranu kompjutera u školskoj zbornici fotografije nas vraćaju na nezaboravne detalje izleta i sve se češće čuje pitanje: »Što imate u planu za idući put?« O, kako volim takva pitanja! Umjesto odgovora smješkam se, bit će već nešto, ideja ne manjka, važno da su putnici raspoloženi i da im je priroda u srcu.

ŽUMBERAČKA LEGENDA**POKLEČKI BARUNI****VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb**

Od Milenijskog križa u Stojdragi do sela Pokleka ima cestom prema zapadu oko 4 km. U ovom starom žumberačkom selu uz samu slovensku granicu i nedaleko od brda Kunjačevca nekada je bila gostionica i živjelo je preko stotinu žitelja, a danas ih ima tridesetak (od roda Poklečki samo je jedan stanovnik). Kroz selo prolazi »Samoborski scoutski put«, a poznatije je po vikendaškom naselju na obližnjem zaravanku brdašca Mrzljaka i po legendi o poklečkim barunima, osebujnoj priči bliskoj mašti.

U vrijeme kad su Turci pripremali ratni pohod na Austriju, carica Marija Terezija objavi po cijeloj svojoj kraljevini proglas: »Onaj tko u car-

ski dvor, u Beč, donese sultanovu glavu dobit će tovar zlata«. To su dočula tri Žumberačka junaka, tri uskoka: Delišimunović, Gvozdanović i Poklečki, te odlučise pokušati sreću. Obukoše se u tursku odjeću, a kako su u ratu naučili turski jezik nije im se bilo teško pomiješati s turskom vojskom. Dok su dva junaka stražarila, Poklečki se ušulja u sultanov šator i jednim zamahom mača odsječe sultanovu glavu. Strpavši glavu u vreću junaci noću pobjegnu preko granice i upute se prema Beču. Došavši u carski dvor istresu iz vreće pred caricu sultanovu glavu. Ali, carica im nije povjerovala da je to sultanova glava i tužni junaci odoše svojim kućama. Tek kada se kra-

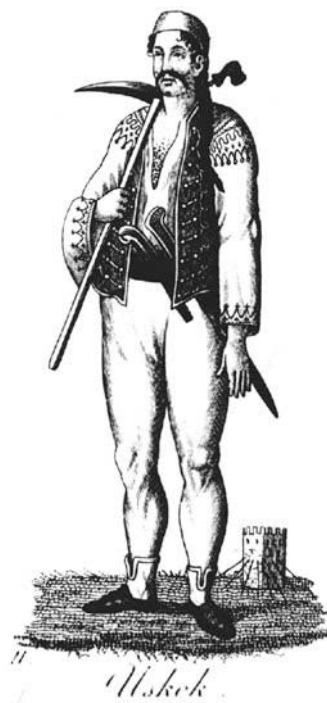
**Carica Marija Terezija,
ulje na platnu Johanna Gabriela**

ljevinom proćuo glas da je sultan iznenada umro, a njegova se vojska razbježala i da je Beć spašen, carica sva sretna pozove tri junaka u svoj dvor, te im reće: »Dobro ste obavili posao. Što želite za nagradu, zemlju ili tovar zlata«. Oni jednoglasno odgovore: »Hoćemo zemlju!« »E kad ste tako poštteni« - veli carica - »evo vam zemlje i titula baruna«. Tako su Poklećki i njegovi prijatelji postali baruni i vlasnici zemlje koja se prostirala na području Ljubljane, Karlovca i Jaske.

Po povratku u svoje selo, otada zvano Poklek, Poklećki sagradi dvor u kojem je sretno živio s dvije kćeri, dok su drugi iz roda Poklećkih otišli u Ameriku. Kad je stari barun umro, kćerke-barunice presele se u Jasku gdje sagrade dvor i crkvu. Bilo je to vrijeme kad je ovim krajevima harala kuga. Bojeći se da i njih ne zahvati opaka bolest i ne želeći biti zakopane na obićnom groblju, barunice se dadoše žive zakopati u toranj crkve. Prije toga napisahu oporuku po kojoj sva njihova zemlja poslije njihove smrti treba pripasti poklećkim barunima koji su otišli u Ameriku, naravno, ako se ikada vrate. I vratili su se! No, kada su uz pomoć župnika iz tornja izvadili barunićine

kosti, potražili su i oporuku, ali je nisu našli. A kako nisu imali carsku povelju, jer je izgorjela u požaru, a nije bilo ni oporuke, nisu mogli dokazati svoje pravo na barunsku titulu i na zemlju. A poklećke zemlje bilo je toliko da je tri pluga u dva dana ne bi mogla izorati.

Bez obzira na legendu, povijesni dokumenti svjedoće da su uskoci Delišimunović, Gvozdanović i Poklećki uistinu stekli plemstvo zbog hrabrosti u borbi s Turcima. Saćuvana je jedna povelja iz 17. stoljeća kod obitelji Franje Korena Delišimunovića u Petrićkom Selu. Na povelji, pergamentu s pečatom, piše na latinskom i njemaćkom jeziku da je car Leopold podario husarskom kapetanu Kristoforu Delišimunoviću plemstvo za junaštvo u ratu s Turcima. Planinari koji prolaze kroz Petrićko Selo na turi Jećmište - Rajska vrata - Vodice - Sošice mogu svratiti (uz prethodnu najavu na tel. 01/62-77-100) obitelji Delišimunović (kuća br. 21) i pogledati izvornu žumberaćku povelju koju s ponosom ne ćuva samo ova obitelj, već cijelo selo.

ŠETNJA PAPUKOM

PO POŽEŠKOM KRAJU

JASNA ŽAGAR, Sesvete

Ovoga me puta put vodio Posavinom, pa u Požešku kotlinu i dalje sve do Papuka. Uljuljana u prve znakove pomalo oblačnog jutra kroz prozorsko staklo vlaka sneno promatram uzorane njive i polja žutih cvjetova uljane repice i netom stasale pšenice.

To zeleno i žuto more vraća mi u misli već zaboravljeno sjećanje na moj prvi davni susret s Posavinom i nepreglednim žitnim poljima čiji su se puni klasovi lelujali na povjetarcu, ali me podsjetilo i na ne tako davni tužni susret s poljima mojih sjećanja dok su još bila neobrana i zaboravljena. Čudno, i tada me je put odveo na Papuk. I čudno kakve sve slike izviru iz pomno skrivenih dubina zaborava pri pogledu na zrno pšenice.

Lagana jutarnja šetnja idealan je način trošenja vremena u čekanju lokalnog vlaka. Dugačkim batrinskim sokakom izmjenjujem korake i čudim se naizmjeničnoj ljepoti starih kuća i modernih oblika. Na imanjima pomno skrivenim od pogleda tek se počelo buditi jutro. Iz nekog dvorišta zapućpurličje pura, a iz drugog zarokće kakvo prase. Raskošni jorgovani i procvale jabuke mirisom mame pčelice zujalice na jutarnju igru. Automobili, traktori i biciklisti bez žurbe izmjenjuju svoja mjesta na cesti, uzbuđeni školarci uz žamor love mjesta u autobusu koji će ih povesti na prvosvibanjski izlet, a neka žena s prozora doziva prolaznike na trenutak razgovora.

I ne primjetivši kada, stigoh do kralja Tomislava koji na svom trgu u Novoj Kapeli bezbrižno uživa u sjeni vremešnih javora. S pogledom na baroknu crkvu svete Marije i ogradu s kapelama. Prikradoh se jednoj i vidjeh da je to grob sveće-

Velički grad

foto: Jasna Žagar

nika koji je umro mlad, a spomen su mu podigli »ucviljena majka i preostala braća«. Crkva je otvorena, a kroz vrata križajući se izlazi starica sva u crnom, suknje naborane gustim naborima, a marame svezane onako kako to znaju svezati samo ovdašnje žene. Prozorski vitraji prigušuju danju svjetlost, oltar se uzdiže ponosan i star, ali svoju pozornost privlače sv. Ivan Nepomuk, sv. Antun, sv. Franjo i Marija ukusno poredani u manjem oltaru. I posebno sv. Leopold Mandić, koji se ne

susreće baš često u našim crkvama. Zavirujem naravno i na groblje s trošnim, gotovo zaboravljenim križevima na početku i modernima prema kapelici, a onda me vrijeme počinje tjerati silovito natrag.

Na putu ka Velikoj, pogledu mi se ispriječio zec, jastreb ili kakav fazan, tek toliko da ne zadriemam na suncu koje je počelo provirivati iz raspadajućih oblaka. Pokušavah odgonetnuti koji je od zelenih brežuljaka, što su mi se rasprostirali pred pogledom, upravo onaj, koji ja želim pohoditi, a onda sve jednostavno prepuštih trenutku.

Pod razgranatim krošnjama kestena zaustavih prolaznika i upitah ga za crkvu. Dok sam pogledom slijedila njegovu ruku, on mi je objašnjavao:

- Crkva Vam je, vi'te tamo, ispod Turskog grada. Odavde ima jedno tri i po kilometra.

Slika plavog neba i zelenih brežuljaka zaobljesnula mi je pred očima.

- A ono tamo je Lapjak?! - uzbuđeno upitah.

Nasmijao se i potvrdio. Nemirnoj i poletnoj ni ta tri i pol kilometra nisu predstavljala teškoću, unatoč vrućini i sparini koje su već pokazale svoju moć. Dašak svježine pruža mi neumorna rječica Veličanka, čiji me *klo, klo, klo* pratio sve do crkve. Netom prije drvena me ploča upozorava da ulazim u Park prirode Papuk.

Župna crkva svetog Augustina nije mi suđena. Dvorište je zatvoreno pa je ni ovoga puta nisam uspjela razgledati. Franjevački samostan i muzej moraju pričekati drugu priliku. Na samom je raskrižju oglasna ploča PD-a »Mališćak« s planom izleta tog društva. Potiho se nasmijah i nastavih uz kloket Dubočanke do termalnog kupališta. Baš je zanimljiv taj tok Dubočanke između ceste i dvorišta, baš kao da je uhvaćena u klopku i obuzdana da okreće ukrasni mlin i napaja žedne vrtove. Bazeni su još prazni, ali se neki žamor osjeća oko njih. I planinarski dom na padini Topličke glave prazan je i pust. Baš tužno, jer sve izgleda šumovito, zeleno i romantično. Samo nedostaju ljudi da ovoj naslikanoj slici udahnu trunak života.

Skrenuh lijevo u šumu. Prvo stubama, a potom ostrim usponom lomih planinu, a i ona po-

malo mene. A još joj pomaže i sparina, koja me kupa u mom vlastitom znoju. Svakog trenutka zašušti lišće pod nožicama majušnog guštera, a i poneka ptica oglasi da je tu.

I dok se tako uzajamno lomismo Papuk i ja, ni ne primjetih kako i kada stigoh na Velički stari grad. Ili Turski grad. »Sagrađen je u 13. stoljeću i zaštićeni je spomenik kulture nulte kategorije. U 15. stoljeću gospodari su mu bili vlastelini Velički i njihovi rođaci Bekefi te plemići Štivići, a nakon dolaska Turaka postaje vojnička postaja. Utvrda ima peterokutni tlocrt koji se sastoji od branič kule sa sjeverne strane i dvorišta s južne strane. Imala je četiri kata, što se vidi iz položaja drvenih greda u zidu, od kojih su dva bila za stanovanje (kamin), a posljednji je služio za obranu.« Poslije Turaka ostala je ruševina s ostacima kule i tragovima kamina.

Iza leđa su mi se prostrle Velika i Požeška kotlina, ali sunce me tjera natrag u šumu. Nadala sam se da se planina i ja više nećemo lomiti po ovoj vrućini, ali mi se želja nije ispunila. Lomim se ja, ali se lomi i kamenje u kamenolomu u čiji je ograđeni prostor zbog opasnosti zabranjen ulaz. Ploče mi pričaju o biljkama koje krase planinu, ali i o stijenama od kojih je sazdana.

Tauberove stijene neki nazivaju slikovitima, ali meni izgledaju samo neljubazno. Slažem se da je pogled čaroban, ali ja ga ne vidim, jer svim raspoloživim dijelovima tijela svladavam stijenje - korak po korak. E moj Lapjače, ipak si moj! Znaš i sam kako se kaže: vješt goru lomi, a ne-vještog gora.

Po povratku okrenuh se i bacih pogled na stijenje. Sad bih mogla reći da su doista slikovite. Glavno da mi gledaju leđa.

Vrijeme prolazi, a vlak ne čeka - čak ni one, koji zbog njegov' jure niz planinu. Sad bi bilo super bućnuti se u bazen koji je već bio pun vode i u kojem se brčkao jedan kupač, a čuvala su ga tri spasitelja.

Nakon svega teško je bilo oči držati otvore-nima. Pospano promatrah stada koza i ovaca kako bezbrižno pasu na okolnim livadama.

S odlaskom dana i ja bezbrižno utonuh u san.

DOŽIVLJAJI JEDNE POLAZNICE

SPELEOLOŠKA ŠKOLA

IVANA BOŽAK, Zagreb

Nakon šest tjedana teorije i prakse 12 odvažnih školaraca uspješno je završilo speleološku školu HPD »Željezničar« i steklo naziv speleološkog pripravnika. Koliko je tko pripravan za pustolovine koje vrebaju iza ugla u tom predivnom svijetu podzemlja još će se vidjeti, ali priča o školarcima svakako je zanimljiva.

Sve je počelo kada je 12 ljudi odlučilo da bi bilo vrijedno vidjeti sve ono neobično što nam može pokazati Majka Priroda, a nalazi se samo

Školarci u Tihom rovu jame Mandelaje
foto: Vlado Božić

Ivana Božak prvi put na užetu (Gorsko zrcalo)
foto: Vlado Božić

malkice skriveno ispod površine po kojoj hodamo. Upisali smo se u školu i naše putovanje je započelo. Škola je zamišljena tako da se na predavanju teoretski obrađuje sve ono što se taj vikend vježba u prirodi. Najvažnija je zainteresiranost i tada ništa nije nemoguće. Vjerujte mi.

Naš prvi susret s tajnama vječnog mraka i nečujnim pričama stalaktita i stalagmita odigrao

U jami Mandelaji
foto: Vlado Božić

se u Veternici. U početku je bilo malo zastrašujuće, ali nakon nekog vremena shvatili smo da i nije tako teško. Ramzesovo šetaliste, Majmunski prolaz i Pakao samo su neki od dijelova Veternice u kojima smo se osjećali kao glavni glumci filma o Spidermanu. Bilo je zanimljivo promatrati kako će koja »pametna glavica« proći detalj, i to je ustvari bilo to - snađi se kako znaš i umiješ (naravno, uz malu pomoć instruktora te tu i tamo koje guranje).

Nakon podzemnog mraka sljedeći nas je teren vodio na stijenu - Gorsko zrcalo na Medvednici. Tu smo se po prvi put susreli sa speleološkom opremom, raznim tehnikama spuštanja i penjanja uz stijenu te brdom čvorova. Neki su se susreli i sa svojim strahom od visine. Drugi su pak tek otkrili da se boje. Svatko na svoj način, u borbi protiv straha i prelaska preko ruba stijene, svi smo više-manje te tehnike nekako i pohvatali. Ali čvorovi - to je već za neke bio problem.

Borbu s čvorovima nastavili smo sljedeći vikend na Oštrcu. Ako mislite da zato što smo se mučili s čvorovima smo prestali misliti na visinu, varate se. Bilo je čak slučaja da smo jednu od školarki morali nagovarati da siđe sa stijene, gdje se sigurno utaborila vezavši se za drvo. Ni dan danas ne znamo zašto je to trajalo otprilike sat vremena. Postoje tri mogućnosti: neopisiv strah od užeta, prekrasan pogled na brege ili neodoljiv šarm jednog od instruktora. Zaključak prepuštam vama. Ovo je bio naš prvi dvodnevni izlet i izvrsna prilika da se bolje upoznamo. Uz mnoštvo speleoloških crtica iskusnijih speleologa i dobro društvo ništa nas nije omelo da probdijemo gotovo cijelu noć. Jednu stvar smo zasigurno naučili taj vikend - nikada ne palite vatru na peći kojoj je dimnjak začepljen. Sporazumijevanje se svede na doba Indijanaca - dimne signale.

Sljedeća je na redu bila Jopićeva spilja. Jedna od ljepših i iznenađujućih. Tu smo naime vježbali orijentaciju, koja, mora se priznati, i nije baš išla. Ali, i to je dio škole - izgubiti se i osjetiti strahopoštovanje prema tom veličanstvenom Podzemlju (ali, naravno, i avanture radi).

Tjedan dana poslije put nas je odveo u posjet turistički uređenim spiljama Lokvarki i Vrelu te park-šumi Golubinjak. Svakako zanimljivo i za nas, sada već »iskusne« školarece *piece of cake*.

Posjet Ledenoj špilji u Golubinjaku foto: Vlado Božić

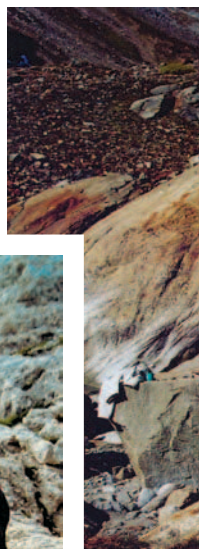
Na kraju priče čekala nas je Mandelaja - prvi ispit te prvi susret s nešto ozbiljnijom špiljom. Tu se dogodila i jedna mala nezgoda, no nasreću školarka je ipak vrlo uspješno uspjela izaći iz špilje i to vlastitim snagama. Za svaku pohvalu!

Eto, to je bila priča o školi. Mnogo novoga. Mnogo zanimljivosti i oduševljenja ljepotama podzemlja. Nešto zbunjenih, neodlučnih, prestrašenih i nesprenih. Nešto čekanja i mrzovolje. Ali ipak najviše uživanja i otkrivanja novog svijeta skrivenog u tami i tišini. Otkrivanja granica u nama samima.

Sada kad smo diplomirani speleološki pravници sve ovisi o nama samima i našoj želji da nastavimo tu pustolovinu koju smo započeli. U svakom slučaju, nezaboravno i neponovljivo iskustvo koje bih svakako preporučila svima koji su spremni za nove izazove i željni skrivenih ljepota Prirode.

ALPSKI MOTIVI

fotografije: JADRANKA BUKOVIĆ

NA SLIKAMA:

Gore lijevo: Vidik s
Laenderblicka (Njemačka)
Lijevo: Alpsko jezero
Sredina: Uspon na Mangrt
Gore sredina: Sunce u planini
Sredina desno: Pitzberger See
Sredina dolje i desno gore:
Pitztaler ledenjak (Tirol)
Dolje desno: U Julijskim Alpama

USPON NA DINARU I OKO NJEGA

ZRINKIN IZLET KOJI SE PRETVORIO U NOĆNU MORU

ŽELJKA JANJANIN, Zagreb

Odmah moram reći da ovaj tekst nije tako strašan kao što govori naslov (Basova ideja), ali sve je vodilo k ostvarenju planinarske noćne more. Pa da krenem... hm!

Izlet je počeo za Zrinku, Basa, Anu, Nikolinu, Marina, Maku, Dinka i mene još u petak navečer kada smo krenuli iz Karlovca put sela Glavaša, odakle počinje uspon na Dinaru, najvišu planinu u Hrvatskoj. Moram napomenuti da je Zrinka bila prvi put na izletu takve vrste i da nije bila upoznata s onim što je očekuje kao ni s društvom s kojom će podijeliti doživljaje, što će se poslije pokazati kao prava avantura iz horor filmova koju samo ona proživljava i u kojoj joj pomažu njoj nepoznati i malo šašavi ljudi.

U petak oko ponoći stigli smo u Glavaš, u kojem smo zatekli već uspavane članove GSS-a iz Stanice Karlovac. Oni su imali zadatak da osiguravaju subotnji uspon mnoštva planinara koji dolaze autobusom u rano subotnje jutro iz Karlovca, Duga Rese i Ogulina. Naš ih dolazak nije baš uznemirio, pa smo se brzo opustili uz klopu i razgovor, zaboravljajući da netko pored nas spava, sve dok nismo čuli iz nekog šatora riječi nekog djeteta: »Tata, tata, zašto tako priča-

ju, ja ne mogu spavati!« Brzo smo završili s opuštanjem zbog umora i odlučili odspavati koji sat jer se moramo rano ustati i krenuti na pohod. Zrinka je bez poteškoća zajedno s nama razvukla ležaj ispod oraha (bez obzira što je Dinko izjavio da od oraha boli glava) i prvi put iskusila spavanje pod vedrim nebom. Jedino što nije navikla spavati s rukama uz tijelo pa je imala cijelu noć ruke izvan vreće, a tako nešto je završilo blagim promrzlinama. Nema veze, bila je sretna što je nije pojeo neki insekt i što je preživjela noć.

Ujutro su došli svi koji su trebali i mi smo krenuli! Zrinka, Dinko, Maka, Pero i ja bili smo zadnja ekipa koja je išla prema vrhu radi osigura-

Prije uspona na vrh

foto: Željka Janjanin

nja (Pero i Dinko kao GSS). Na početku, put vodi kroz grmlje i slabašno drveće. Prije kretanja na uspon, vođa puta (Vito) upozorio je da se nužda obavlja vrlo oprezno i ne daleko od puta, jer postoji mogućnost da se netko čučne i zagadi simpatično stvorenje koje ide a leži. Krenulo je sa smijehom i pozitivnom energijom.

Palo je slikanje, naslikavanje, piće i ıće, sjedenje i odmaranje uz jednu stalnu popratnu sitnicu, a to su bube. Bube na glavi, bube na majici, bube u kosi, bube u torbi, bube, bube i bube po svuda, ali sve te bube najviše su voljele Zrinku. Mahala je rukama, kapom, glavom uz onako škrt osmijeh i povike: »Nije mi niš, nije mi niš!« Polako smo se vukli i vukli i putu nikad kraja, a svaka hladovina je bila naša. Zrinka se sve manje smiješila i sve više mahala rukama, uz ružne povike da bube samo nju napadaju i pokazivala kiseli osmijeh kada smo je tješili da to nije istina.

Nakon nekog vremena, baš kada se činilo da će Zrinka doživjeti živčani slom i dok je vikala da je baksuz, otkrili smo tajnu njene privlačnosti tim slatkim zelenim bubama. Naime, u petak, večer prije, Zrinka se namirisala nekim finim parfemom dok smo se vozili prema Dinari, i nije nam vjerovala dok smo se zezali da će biti svima privlačna na tom surovom terenu. Nakon te istine bila je malo mirnija, ali više nije imala osmijeh na licu (čak ni kiseli).

Tada se već punom parom Dinko primio pružanja pomoći nesretnoj Zrinki, od utjehe, nošenja ruksaka, pružanja ruke i ohrabriranja. Ali putu i dalje nikada kraja... vrućina, znoj i uzbrdica nisu baš poticali naš napredak, išli smo polako i uvijek imali u vidu kolonu ispred sebe.

Prema vrhu sve je manje i onako rijetke hladovine, a kamenje ukrašava suh krajolik. Popeli smo se na jedno brdo, pa na drugo, pa treće, pa smo ih prestali brojati, a vrhu još ni traga. Nakon nekoliko sati penjanja počeli smo sretati prve planinare koji su se vraćali s vrha i ohrabrivali nas da imamo još samo kojih 40 minuta hoda i to je sve. Popeli smo se na zadnju veliku uzbrdicu s koje po sedlu put nastavlja do vrha. Tu je naša Zrinka na rubu očajja izjavila da ona više ne želi ni koraka dalje i da ne kuži što to uopće ima na vrhu kada se svi tako muče i plaze prema gore. Nisam joj baš najuspješnije odgovorila i nije nam palo

Zrinka na Dinari

foto: Željka Janjanin

na pamet da je dalje nagovaramo. Odlučila sam ostati s njom (ipak je ona moja prijateljica i ja sam je povela na izlet) da joj pravim društvo.

Sjedile smo i odmarale se dok je ostatak društva otišao na vrh. Za to vrijeme počeli su se skupljati crni oblaci i nadvijati se nad nama. Većina planinara vraćala se s vrha i prolazila pored nas, uz negodovanje i zezanje što smo odustale tako blizu vrha. Nije pomoglo ni ono: »Kada je ptici u lošoj formi drug, tada ni ona ne leti na jug«.

To sam prežvakala i nastavila čekati s ranjenim drugom ostatak ekipe. Brzo su se vratili i povratak je počeo. Dinko je (ne kao GSS) odmah preuzeo Zrinku, a nas par se bržim hodom poprilično udaljilo od njih jureći nizbrdo. Vrijeme se sve više mrgodilo, a oblaci su ispuštali prijeteće zvukove. Našla sam se u društvu Pere i, uz razgovor o nezgodama u planinama, brzo smo se spuštali.

Počela je padati kiša, ništa strašno, još je sve pod kontrolom i svi su se spuštali malo brže. Uspjeli smo još uslikati predivan pogled na kišnu dolinu, dok nas je grmljavina upozorila da požurimo. Shvatili smo to ozbiljno i pojurili nizbrdo. Jakne su bile na nama, spremne na kišu i vjetar. Pero je rekao da ja nastavim prema dolje, a on se (kao GSS) okretao i pogledavao kakvo je stanje s drugima. Meni nije bilo do bježanja, jer nisam bila iscrpljena ni umorna, nego me brinulo kako će Zrinka sve to podnijeti. Pogled na Dinka kako neumorno brine za Zrinku dajući joj svoju jaknu i flis, ohrabrivao me jer sam znala da je u dobrim rukama.

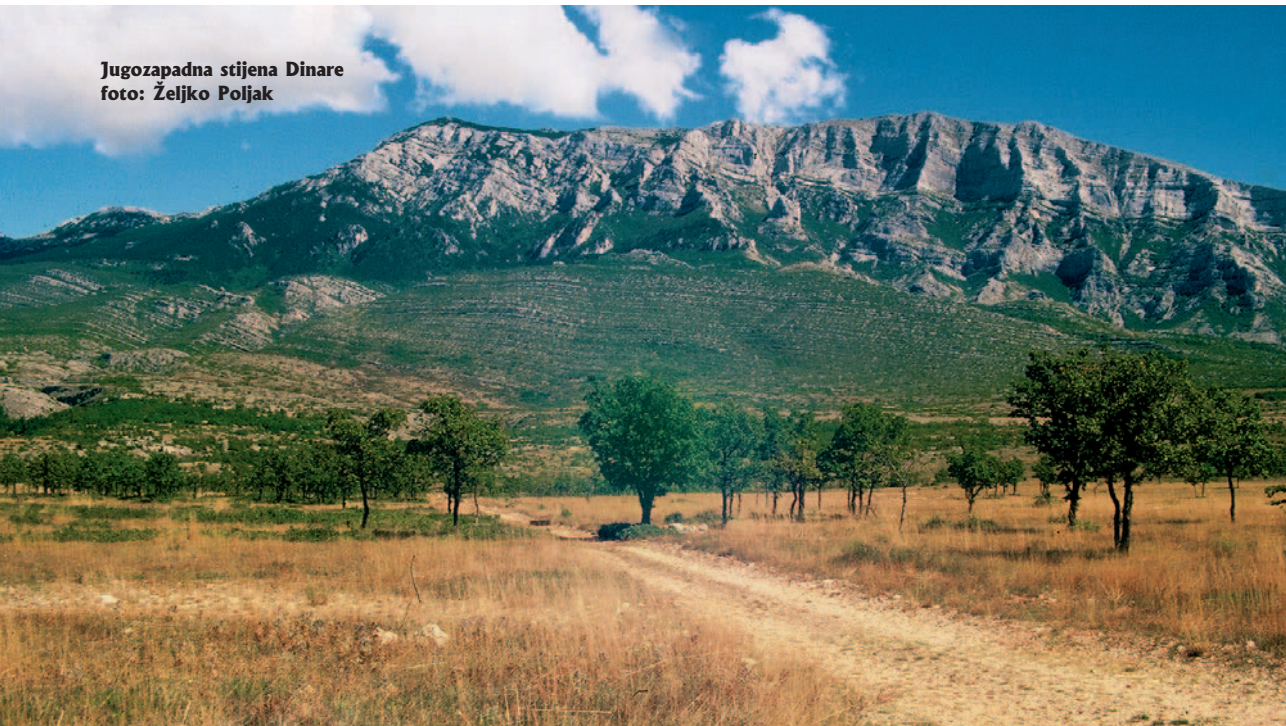
Krenula sam naprijed i nakon nekoliko zavoja dostignem starijeg planinara koji se vukao umornim koracima. Pitala sam ga je li sve u redu, a odgovor je bio »Dobro je, dobro!« Iza mene je bio Pero koji mu postavi isto pitanje; odgovor je dobio nesprenim posrtanjem nesretnog gospodina.

U trenutku je postalo jasno da se više ne smijemo odvajati od njega. Što je kiša više padala, to je čovjek više posrtao i više smo ga hvatali. Izvadila sam astrofoliju iz ruksaka i nakon minute počela je tuča. Pero je vikao da se sklonimo ispod nekih grana i u taj tren smo se našli ispod

nekeg drvca kako vučemo iscrpljenog planinara da se skloni ispod folije. Stisnuti ispod folije osjećali smo kako nas tuča lupa po nogama i svim drugim nezaštićenim dijelovima tijela. Moje cipele su se pretvorile u dvije mekane spužve koje su vjerojatno upile cijeli potok vode što se slijevao po našoj stazi. Za to vrijeme naša avanturistica Zrinka žurno je silazila uz pratnju Dinka koji joj je udijelio sve svoje krpe i ostao gologlav pa je dobio dobrih batina od nemilog vremena! To nije bilo sve, jer je Zrinka uporno tražila odgovor na pitanje kolika je šansa da ih udari grom. Dinko je ostao izdržljiv do kraja i odlučio po prvi puta lagati ženskom stvorenju. Potvrdio je da su gromovi na vrhu planine priče za malu djecu i da se nema razloga brinuti! Zrinka se malo opustila pa se većom spretnošću počela spuštati niz planinu i u tom trenutku, uz više akrobatskih padova, izgubila džon svoje cipele, koji je Dinko pronašao i sačuvao.

A za to vrijeme, na istom tom brdu, samo malo niže, odvijala se druga igra. Branko, snalažljiv kao uvijek, zapalio je vatru u špilji koja se nalazila kraj puta. Tu je skupljao nesretne mokre planinare i napravio privremeno utočište u kojem se moglo organizirati daljnje spuštanje uz budne oči GSS-a. Srećom, tuča je završavala, a Pero je

Jugozapadna stijena Dinare
foto: Željko Poljak

preživio živčani slom kad mu je naš nes(p)retni planinar u bijeloj potkušulji bez rukava viknuo u lice ispod folije: »Što će mi rezervna odjeća! Ti imaš suhe hlače, ha? Bravo ti!«

Pero je ovaj put nešto brže povukao gospona preko glonđe nego inače i krenuli smo dalje. Tu i tamo u grmovima smo sretali sjajne folije ispod kojih vire samo cipele, a jedna se folija posebno cerekala. Ispod su bili Kulijo i Maka s rascvjetanim mokrim pljugama u ustima. Znalo ih se još tu i tamo sresti kako trčkaraju ispod folije hihocući se nekontrolirano.

Sva ta drama sretno se završila, svi su bili skupljeni i na sigurnom, a to što su neki bez suhih majica, gaća, hlača i bez đonova, to nije važno! Glava je ostala na ramenu, pa su se pojedinci još dugo nakon spuštanja u selo šetali s osmijehom na licu u mokrim gaćama. Bas, Ana, Nikolina, Marin, Dinko, Maka, Zrinka i ja produžili smo na more da smirimo dojmove od avanture i okupamo se u slanoj vodi. Posebno je bila sretna Zrinka koja je više puta taj dan mislila da će umrijeti i sada je bila sigurna da joj se više ništa ne može dogoditi.

Došli smo na Murter i razdvojili smo se u mišljenju i u spavanju, tako da su Bas i ekipa spavali na plaži na kamenim oblucima gdje su ih napadali škampi, a Dinko, Zriki, Maka i ja smo zaskočili neki maslinik i zaspali pod maslinom. Maka je upozoravala na tarantule pod pijeskom, a Zrinka je velikim očima upijala što Maka govori i zaspala već sasvim iscrpljena od događaja i druženja s tako munjenim ljudima.

Ujutro je Zrinka još uvijek imala jedno oko veliko, ali ne od straha nego od ujeda nekoga kukca. Tu se našao Dinko, koji je po drugi put lagao ženskom stvorenju i rekao da uopće ne izgleda strašno, dok smo se Maka i ja gušile od smijeha i skrivale ogledalo koje je Zrinka uporno tražila. Tješili smo je da je gotovo i da više nema

Zrinka i njezine cipele (jedna s đonom, druga bez) foto: Željka Janjanin

nevolja jer se idemo kupati. Odmah je bila sretnija i zaboravila je na jučerašnje muke i prolome raspoloženja.

Naišli smo na plažu, ali ne bilo kakvu. Imala je detalje koje mi volimo, a to su male i velike glonđe i skakanje s jedne na drugu dok smo se smiješili gledajući u vodu. Za to je vrijeme Zrinka uz čudne psovke ostala zaglavljena između kameinja u japankama. Riješili smo i taj problem i napokon se okupali. Bilo je predivno! Na povratku preko zadnjih glonđica s plaže, Zrinka se poveselila kako je sve gotovo i tada je zapela i šutnula nogom kamen, raskrvarila prst i obojila sve glonđice u blizini jarkocrvenom bojom.

Maka i ja smo joj pružile prvu pomoć, ali nismo mogle zaustaviti smijeh. Nije joj ništa drugo preostalo nego da se i ona smije.

Dobro je prošlo! Na povratku smo napravili, kao nikad do sada, veliku panoramsku vožnju izazvanu nesrećom kod Gračaca, a Zrinki je u autu svaki zavoj predstavljao problem jer je bila opečena od glave do pete. Odmorili smo se u Gospiću i popili pivo s Mladenom, a našem baksuzu je (pogodite kome) u međuvremenu eksplodirao upaljač pod nogama. Ništa nova!

Vratili smo iscrpljeni poslije ponoći u Zagreb. Živi! Zaključak: Tko preživi tri izleta sa Zrinkom, ima besplatnu članarinu.

HRVATSKI JEZIK I PLANINARSTVO

NEKOLIKO PLANINARSKO-JEZIČNIH
NEDOUMICA

ALAN ČAPLAR, Zagreb

U pripremi našeg časopisa, lektore i urednika svako malo zaskoče razne jezične nedoumice. Kako časopis, uz planinarsku kulturu, mora promicati i razvijati i jezičnu kulturu, često lektori i urednik imaju pune ruke posla. No, neke se nedoumice i neka pitanja redovito ponavljaju, a njihovo rješavanje često otežava i pomisao da koristeći neke izraze možemo nepravedno zapostaviti valjane riječi, neopravdano nametnuti neke izraze ili izazvati zbrku mnoštvom različitih riječi za isti pojam. Pomoći uglavnom nema, osim u činjenici da je jezik živo tkivo, koje se prirodno mijenja i razvija u skladu s onime kako ga koristi većina.

Navest ćemo ovdje neke nedoumice, budući da to može biti zanimljivo našim čitateljima, a i korisno onim planinarima koji se češće »laćaju pera«. Uostalom, možda će nam netko ukazati da ipak griješimo i »spasiti« neku riječ od neopravdanog zapostavljanja.

KRIŽANJE, RASKRIŽJE, RAČVANJE...

Pri opisivanju planinarskih putova, posebno je važno dobro opisati mjesta gdje se ti putovi razdvajaju, križaju ili spajaju. Ne tako davno, za obilježavanje takvih mjesta markacisti su počeli koristiti oznaku X, što se pokazalo vrlo praktičnim za kretanje na terenu. Za takva mjesta, međutim, rabi se u planinarskoj literaturi niz različitih naziva: raskršće, raskrižje, križanje, račvanje, odvojak, spoj.

Što se tiče riječi »raskršće« (ili rjeđe »raskrsnica«), redovito je mijenjamo u »križanje« ili »raskrižje«, jer se radi o izrazu koji je bliži srp-

skom, a ne hrvatskom jeziku. Uostalom, u srpskom jeziku riječ »krst« koristi se za ono što se u hrvatskom kaže »križ«. Zbrku, međutim, može stvoriti glagol »krstiti« koji se ne može zamijeniti glagolom »križati«, jer ima sasvim drugo značenje. Evo i jedne rečenice kakvu bismo mogli zamisliti u planinarskoj literaturi: *Kad su preko križanja stigli do križa na vrhu, prvo se prekrižio, a zatim su ga krstili užetom.*

Za razlikovanje »križanja« i »raskrižja« nema valjanog kriterija i u većini slučajeva one se koriste kao istoznačnice. Značenje riječi »križanje« jasno je samo po sebi: to je mjesto gdje se dva puta sijeku (u obliku slova X), no, riječ »ras-

Što slijedi: križanje, raskrižje, račvanje, odvojak?

križje« je već nešto manje jasna: iz prvog sloga moglo bi se iščitati da se putovi razilaze, no ostatak riječi upućuje na to da se neki putovi zapravo sijeku u obliku križa. Međutim, za opisivanje puta koji se dijeli u dva kraka postoje i sasvim prikladne riječi koje se danas vrlo rijetko koriste: »račvanje« i »raspuće«. »Odvojak« je pak nešto drugo: mjesto gdje se s glavnog puta na lijevu ili desnu stranu odvaja manje važan put. Kada takav put nailazi i izlazi na glavni put, tada je to »spoj« s glavnim putem.

Pravilno i dosljedno korištenje ovih pojmova omogućilo bi nam lakše kretanje po planinama, jer bi planinarski vodiči i opisi putova bili jasniji i iz samog teksta bismo znali što da očekujemo pred sobom na putu. Kod nas se, međutim, za opisivanje putova koriste svi ovi pojmovi gotovo ravnopravno, a nitko pri pisanju i ne misli da opis nekog puta može pažljivom upotrebom prikladnih riječi učiniti jasnijim.

Evo malog podsjetnika, koji slikovito prikazuje opisanu razliku:

KRIŽANJE	X
RAČVANJE	Y
ODVOJAK	F
SPOJ	T

JE LI USPON STRM ILI OŠTAR?

Najteži dijelovi planinarskih putova su oni koji se uspinju uz padine velikog nagiba. Za opisivanje takvih uspona koriste se u našoj literaturi podjednako često dvije riječi: »oštar« i »strm«. Osobno mi se riječ »strm« čini prikladnijom, jer je svakome jasno što znači kada se kaže da je padina ili staza strma, dok bi se iz »oštroug uspona« moglo zaključiti da postoje i usponi koji nisu »oštri«, dakle koji su tupi. Usput, slično me pitanje muči s »oštrim« psima, jer još nigdje nisam vidio na plotu upozorenje da dvorište čuva tupi pas. Ipak, izbjegavam oštre pse, kao i oštre uspone (drugim riječima, radije zaobilazim ono što je oštro).

Pridjev »oštar« izvorno predstavlja nešto što ima oštricu i na što se možemo porezati, kao što

»Strm« uspon po »oštrom« alpskom grebenu prigodom »osvajanja« vrha? foto: Aleksandar Gospić

je npr. oštar nož. Na usponu se uglavnom teško možemo porezati, osim iznimno u našim dinarskim planinama na nekoj škrapu. Ipak, mislim da to nije dovoljan razlog da najteže uspone proglašimo oštrima, kada ih jednostavno možemo zvati strmima.

»OSVAJANJE« VRHOVA

Vrlo se često može među planinarima čuti da su uspjeli »osvojiti« neki vrh. No, promislimo li samo malo o tom našem »osvajanju«, uočiti ćemo da se radi o riječi koja je istovremeno i ružna i neprikladna za opisivanje planinarskih uspona.

Naime, planinari se na vrhove ne penju s nekim ratničkim namjerama, niti da bi zaposjeli teritorij na vrhu. Za vojske se još može govoriti da vrhove osvajaju, jer su to važne strateške točke, no neprirodno je to reći za planinare koji će se na vrhu zadržati možda tek nekoliko minuta i koji to čine iz užitka i ljubavi prema planinama i planinarenju. Riječ »osvojiti« zvuči agresivno i nasilno, a zasigurno nitko s takvim osjećajima ne kreće u planine.

U planinarskom razgovoru, o »osvajanju« vrhova ima smisla govoriti tek kada se radi o prvom usponu na neki do tada »neosvojeni« vrh. Mi smo ponekad, međutim, i uspone na Risnjak ili Japetić skloni nazvati »osvajanjem« vrhova, premda su već deseci i stotine tisuća ljudi prije nas posjetile te vrhove kao turisti i izletnici. »Osvajanje« vrhova koji su već stotinama tisuća puta »osvojeni« naprosto djeluje smiješno.

O tome je već bilo riječi u našem časopisu 1994. godine, u pismu čitatelja pod naslovom »Prestanimo osvajati planine« (HP 9-10, 1994, str. 282): »*Ne idimo u prirodu, u planinu kao osvajači nego kao prijatelji, kao oni koji vole i obožavaju planinu i žele je upoznati, a ne osvojiti. Ne doživljavajmo planinu kao neprijatelja koga treba pobijediti (tako zvuče naše riječi), nego kao nekog tko nam omogućuje tek da osvojimo vlastite mogućnosti...*«. Uvažavajući te primjedbe, u časopisu ushićene izjave tipa »osvojili smo vrh« redovito preinačujemo u »uspeli smo se« ili »stigli smo na vrh«, osim u opisima nekih dramatičnih uspona na himalajske ili slične vrhove, gdje je takva riječ donekle prikladna za opis uspjeha nakon nadljudske »borbe« sa strminom, hladnoćom, vjetrom i sličnim nepogodama.

VIDIK ILI POGLED?

S vrha je lijep vidik na okolne vrhove.

S vrha je lijep pogled na okolne vrhove.

Takve su rečenice česte i u planinarskim vodičima i u našem časopisu kada se opisuje što nudi neki planinski vrh. Premda te dvije rečenice zvuče posve isto, one su ipak različite; u jednoj je upotrijebljena riječ »vidik«, a u drugoj »pogled«. Te se dvije riječi često mijesaju, premda i među njima postoji razlika. Naime, riječ »vidik« označava ono što se s nekog mjesta vidi, dok je »pogled« ono što mi »upućujemo« ili »bacamo« na nešto ili nekoga. Jednostavnije: pogled možemo uputiti i drugoj osobi ili ga razmijeniti s nekime tko je i nas pogledao, dok je vidik svojstvo određenog mjesta (vrha, vidikovca, razgledne piramide i sl.). Dakle, kada dođete na mjesto s dobrim vidikom, zastanite i pogledom ga obuhvatite prije nego što pođete dalje.

OBJEKTI, DOMOVI, KUĆE, SKLONIŠTA

Dugo vremena za kuće koje služe planinarima upotrebljavao se naziv »planinarski objekti«, a u korištenju naziva »dom«, »kuća« i »sklonište« vladala je još i veća zbrka.

Naime, riječ »objekt« loša je zamjena za riječ »kuća«, iako se često koristi upravo u tom značenju. U planinarskom riječniku, pojam »planinarski objekt« je uostalom i širi, jer ne obuhvaća samo kuće, već i planinarske piramide, nadstrešnice i putove, a to se često zaboravlja. I u svakodnevnom govoru, riječ »objekt« vrlo ćemo rijetko koristiti, a pogotovo ne kada govorimo o mjestu svojeg stanovanja. Prije ćemo reći da živimo u kući odnosno u zgradi, nego u »objektu«. No, treba priznati da je, iako ne osobito lijepa, riječ »objekt« najbolji zajednički naziv, te da nema prikladne zamjene. Slično je i u speleologiji, gdje špilje i jame zajednički nazivamo speleološkim objektima.

Prije dvije godine u HPS-u donesen je pravilnik kojim je utvrđeno što je »dom«, što »kuća«, a što »sklonište«. Na temelju toga izrađene su i »plave« ploče za sve planinarske domove, kuće i skloništa u Hrvatskoj. No, na putokazima i stazama često ćemo još naići i na pogrešne oznake,

Planinarski dom, objekt ili kuća?

foto: Alan Čaplar

a i u tekstovima koje primamo za časopis mnogi autori rabe pogrešne nazive, što redovito ispravljamo, ponekad i uz oštre prigovore autora. Najčešće se radi o kućama koje autori žele ovjenčati zvučnijim nazivom doma, premda za to nema ni razloga ni osnove. Ima, međutim, i domova koji se zovu kućama (»Pasarićeva kuća«), a u sve to miješaju se npr. čak i »kontejneri« i »kolibe« (Mnogi planinari sklonište građeno od kamena nazivaju Rossijevom kolibom, premda to nije nikada bila »koliba«, niti takav tip planinarske kuće postoji. Zato se to sklonište naziva u literaturi »Rossijevo sklonište«.)

Da podsjetimo: da bi nešto moglo biti planinarski dom, mora biti stalno otvoreno (cijele godine ili bar vikendom ili u ljetnoj sezoni), a za razliku od toga, planinarska kuća otvorena je povremeno ili po dogovoru s upravljačem. Treći tip je planinarsko sklonište, koje je stalno otvoreno (nezaključano), neopskrbljeno i u njemu se može zanoćiti bez najave. Takva je podjela i vrlo praktična, jer se odmah iz naziva može iščitati o kakvoj je kući riječ i što planinar u njoj može očekivati. Jedini možda donekle neobičan i nelogičan primjer u toj podjeli je »Vagon« u blizini Varaždina, koji ima status planinarske kuće.

U vezi s kućama često nam se nameće i pitanje kako zvati osobu koja o njoj brine. Prije se za to češće koristila riječ »opskrbnik«, koja je dobra i razumljiva, ali u sebi ima ubojitu kombinaciju slova »pskrbn«. Pokušajte samo to izgovoriti! Uz to, opskrbljivati planinarski dom ili kuću može i netko treći s kim je »opskrbnik« u dogovoru.

Prije nekoliko godina je u planinarskoj literaturi opskrbnik zamijenjen domarom, no to također nije naj-

OBILAZNIK NA OBILAZNICI

Stid vas bilo ako ste što loše pomislili pročitavši gornji naslov. Nije riječ o seksu nego o planinaru »obilazniku« na planinarskom putu »obilaznici«. Postoji i ova mogućnost: obilaznica na obilaznici, ali da se niste usudili pomisliti na lezbijke. Dosta šale, no eto do čega dolazimo kad u planinarstvu pokušavamo na silu unositi terminološke novitete.

Pohvalno je da smo konačno napustili izraze transverzala i transverzalc (s kojim li smo samo ponosom nekoć znali reći: »Ja sam transverzalc!«), jer su bili strani i uz to većinom pogrešni, ali ovo s *obilaznicama* podsjeća na izume poput *zrakomlat* i *vrtolet*. Premda izumiteljima novih termina ne možemo poreći dobre namjere, oni nipošto ne bi smjeli zanemariti lijepe, dobre, primjerene i već uhodane termine i uz to praviti zbrku sa spolom imenica. Otkud najedanput »put« (imenica muškog roda) nekom mističnom pretvorbom mijenja spol i postaje »obilaznicom« (imenica ženskog roda)? Po kojoj je logici *obilaznik* čovjek, a *obilaznica* nije? Zašto imenicom »obilaznica«, koja je potrošena u značenju ceste što obilazi neku prometnu zapreku, označiti planinarski put? Želite li posjetiti turističke znamenitosti Zagreba, zasigurno nećete krenuti *zagrebačkom obilaznicom*, tj. brzom cestom koja pravi luk oko Zagreba, već ćete poći u središte grada. U najnovijem Hrvatskom enciklopedijskom rječniku (Zagreb, 2002) lijepo piše da je obilaznica »prometnica koja obilazi naselje ili u prometu opterećeno mjesto« (str. 844), a cilj veznih ili dužinskih planinarskih puteva u planini zasigurno nije da planinari izbjegavaju najzanimljivije točke, nego da ih posjete (no zato nećemo takav put po sličnoj logici nazvati *posjetnik* niti *posjetnica*).

Zaključak! Ne treba izmišljati nove termine ako imamo na raspolaganju lijepo, jednostavno, prihvatljivo, kratko, prokušano, dobro uhodano i ispravno rješenje po uzoru na Slavonski, Velebitski i Zagorski planinarski put. Ili ćemo ih preimenovati u obilaznice? Pa nisu ih pametni ljudi bez dobra razloga nazvali putom. Moram li birati između obilaznice i puta, glasam za put. Pazite još nešto: tri slova umjesto deset!

Poštujemo svoj jezik i nemojmo iz jedne pogreške (*transverzala*) ulijetati u drugu (*obilaznica*), jer kad se pogrešan naziv uhoda, opet će cijela jedna generacija imati mukotrpan posao da iskorijeni »greške otaca«.

prof. dr. Željko Poljak

sretnije rješenje, jer može li domar brinuti i o planinarskoj kući ili samo o domu? Uz to, riječ »domar« prije će Vas podsjetiti na radnika u plavoj kuti s odvijačem i čekićem u ruci nego na ugostitelja u planinarskom domu. Treća bi mogućnost bila riječ »zakupnik«, budući da je najčešće riječ upravo o ugostitelju koji plaća zakupninu upravljaču doma, ali ni ta riječ ne oslikava dobro njegovu glavnu funkciju da se brine za dom i goste. Uz to, zakupnik može dati planinarski dom ili kuću u podzakup i onda bi nam se tu upleo i »podzakupnik«. Još nesretnije rješenje bila bi riječ »kućepazitelj«, jer su njome zadaće domaćina u planinarskoj kući svedene na minimum: samo da pazi na kuću, a ne da uslužuje goste. Preostaje nam još i riječ »domaćin«, koja mi se čini najboljim rješenjem, ali se nigdje ne koristi.

OZNAČAVANJE UDALJENOSTI

Za označavanje udaljenosti, planinari se umjesto metrima i kilometrima koriste satima i minutama. Za označavanje sati koristi se redovito standardna oznaka »h«, no već za označavanje minuta među planinarima sada ima barem pet različitih oznaka. Standardna oznaka za minute je kratica »min«, no ona se u pravilu ne koristi, jer

je isuviše dugačka za ispisivanje na stablima, putokazima i slično. Umjesto nje se uvriježilo označavanje svinutom crticom (»apostrofofom«), npr. 30'. Međutim, premda praktično, takvo je označavanje pogrešno jer je to oznaka za lučne minute, tj. za kut. Kad planinar na stablu ugleda oznaku 30' i strelicu desno, za njega će to značiti da do cilja treba ići desno i da će stići za pola sata, a ne da mora skrenuti za pola kutnog stupnja.

Ako je put dulji od sat vremena, različitih oznaka još je više i zbrka je još veća. Ponegdje ćete za udaljenost od sat i pol hoda naći oznaku **1 h 30'** ili **1 h 30 min** (pa čak i **1½ h**), dok će na većini mjesta u literaturi i na putokazima to biti označeno na najkraći način, kao **1,30 h** ili **1.30 h**. No, označavanje na posljednja dva načina opet može stvoriti nedoumicu. Uzmimo da je udaljenost označena kao **1.25 h**. Nekima će to značiti da do cilja ima sat i dvadesetpet minuta, a drugima će se učiniti da moraju pješčiti još sat i četvrt, jer će točku u oznaci smatrati decimalnom točkom.

Kada je za tisak pripremao moje vodiče »Panonsku Hrvatsku« i »Dinarsku Hrvatsku«, grafički urednik koji nema veze s planinarenjem, upozorio me da za označavanje vremena postoji jednoznačan, praktičan i dovoljno jasan način označavanja pomoću dvotočke, npr. **1:30 h**. Iako je to nesumnjivo najpraktičnija oznaka, nigdje je nisam vidio u planinarskoj literaturi (kako domaćoj, tako ni stranoj) niti na putokazima. U nekoliko izdanja kojima sam poslije bio urednik (»Planinarske kuće u Hrvatskoj«, »Goranski planinarski put« i dr.) uveo sam takvu oznaku, ali sam je upotrijebio nedosljedno, samo za vremena duža od sata (npr. **1:15 h**, **2:30 h**) ali ne i za »pune sate« (**1:00 h**, **2:00 h**) i vremena kraća od sata (**0:20 h**, **0:35 h**). Još uvijek nisam siguran je li dobro nametati ovaj nov način za označavanje udaljenosti u planinama, tim više što su se, premda pogrešne, neke oznake (npr. **30'**, **1 h**, **1,30 h**) dobro ukorijenile i dovoljno su razumljive.

Ako s bilo kojom od spomenutih riječi i oznaka griješimo, volio bih i molio bih da nas netko ispravi, kako ne bismo uredničkim obradbama istisnuli neke valjane planinarske riječi iz našeg časopisa i literature.

Putokazi pod Zagradskim vrhom foto: Mario Žuti

ČESTITAMO!

HRVATSKA PLANINARSKA OBILAZNICA

6. popis obilaznika (siječanj-lipanj 2003.)

pripremio: **ZDENKO KRISTIJAN, Samobor**

BRONČANA ZNAČKA

166. Zdravko Antolković	Kamenar, Šibenik
167. Katica Juričev	Kamenar, Šibenik
168. Branka Joković	Željezničar - Zagreb
169. Janoš Seleši	Grebengrad, N. Marof
170. Zoran Majnarić	Petehovac, Delnice
171. Valentina Turk	Bilogora, Bjelovar
172. Željko Grgurić	Skradski vrh, Skrad
173. Damir Bezuh	Ericsson N. Tesla, Zagreb
174. Halima Cimić	Japetić, Samobor
175. Jure Marukić	Željezničar, Zagreb
176. Vlasta Lucarić	Japetić, Samobor
177. Danica Šoić	MIV, Varaždin
178. Milan Božinović	MIV, Varaždin

179. Ana Ivković	Željezničar, Zagreb
180. Martina Dolovski	Dugi vrh, Varaždin
181. Mirjana Godec	Zagreb-Matica, Zagreb
182. Zdenko Godec	Zagreb-Matica, Zagreb
183. Dragan Turkalj	MIV, Varaždin
184. Zlatko Šimunić	MIV, Varaždin

SREBRNA ZNAČKA

74. Zdravko Antolković	Kamenar, Šibenik
75. Gordan Šerkinić	POK Sljeme, Zagreb
76. Marija Seleši	Grebengrad, N. Marof
77. Andrija Benković	Željezničar, Gospić
78. Andrija Pinjušić	Japetić, Samobor
79. Branka Pinjušić	Japetić, Samobor
80. Halima Cimić	Japetić, Samobor

Obitelj Mrakužić - prva obitelj sa značkom Hrvatske planinarske obilaznice

81. Branko Razum	Japetić, Samobor
82. Milica Miškulin	MIV, Varaždin
83. Danica Šoić	MIV, Varaždin
84. Milan Božinović	MIV, Varaždin
85. Jadranka Čoklica	MIV, Varaždin
86. Pero Tišljar	MIV, Varaždin

ZLATNA ZNAČKA

40. Gordan Šerkinić	POK Sljeme, Zagreb
41. Marija Seleši	Grebengrad, N. Marof
42. Željko Mrakužić	Jastrebarsko, Jastr.
43. Nina Mrakužić	Jastrebarsko, Jastr.
44. Ena Mrakužić	Jastrebarsko, Jastr.
45. Slavko Patačko	Željezničar, Zagreb

46. Branko Razum	Japetić, Samobor
47. Viktor Tišler	PK Hrv. liječ. zbora
48. Đurđica Kocijan Sever	Dugi vrh, Varaždin
49. Stjepan Horvat	Dugi vrh, Varaždin

POSEBNO PRIZNANJE (100 KT)

27. Jolanda Matica	Ericsson N. Tesla, Zgb.
28. Vjenceslav Jurić	Željezničar, Zagreb
29. Zvonimir Polaček	Željezničar, Zagreb
30. Ena Mrakužić	Jastrebarsko, Jastr.
31. Željko Mrakužić	Jastrebarsko, Jastr.
32. Nina Mrakužić	Jastrebarsko, Jastr.

VISOKO PRIZNANJE (125 KT)

10. Zdenko Kristijan	Japetić, Samobor
----------------------	------------------

KAMEŠNICA: IZ VOŠTANA NA KONJ (4 h)

U planinarsko-turističkom vodiču »Hrvatske planine« Željka Poljaka s dosta urednih i lijepih podataka opisana je planina Kamešnica i njezini najviši vrhovi. U opisu putova (prilaza) na vrhove Kamešnice odabrane su tri mogućnosti i to iz smjera Vagnja, pl. kuće u Donjim Koritima i Podgradine. S osnutkom PD »Jelinak« u Trilju prije četiri godine, otvorena je i četvrta varijanta za uspon na Kamešnicu, iz Voštana na Konj (1856 m).

Do sela Voštana (866 m) dolazi se asfaltnim putem iz smjera Splita (70 km) ili iz smjera graničnog prijelaza Kamenske (15 km). Manjim autobusom ili automobilom može se produžiti iz Voštana u Gornje Voštane (3 km), točnije Poduba (900 m). To je selo s dvadesetak starijih kuća koje su većinom u trošnom stanju, a uokolo su prostrane planinske livade, nekoć korištene za ispašu ovaca i goveda. Tu počinje markacija za vrh Konj, koja prolazi kroz selo na zapadnu stranu te se ka-

menjarom uspinje pola sata do Orlova kuka (1237 m). Dalje markacija nastavlja blagim usponom preko Košnica do početka bukove šume (40'). Tu se nalazi jama u kojoj i za vrijeme ljetnih vrućina ima snijega. Za desetak minuta uspona kroz šumu dolazimo do mjesta odakle se pruža prekrasan vidik na jezero Buško blato i sela livanjskog kraja. Staza se kratko spušta, da bi se ubrzo opet uzdigla na Poljanama (1,15h, 1479 m), gdje

DALJINAR OD G. VOŠTANA (PODUBA, 900 m):

G. Voštane - Orlov Kuk (1237 m)	30'
O. Kuk - Stara jama (poč. šume, 1400 m)	40'
Stara jama - Poljane (1479 m)	1,15 h
Poljane - Vrh Konj (1856 m)	1,35 h
Vrh Konj - Žlabina (1200 m)	2,20 h
Žlabina - G. Voštane (890 m)	1,10 h

Pod Kamešnicom

foto: Stjepan Marić

su lijepi proplanci obrasli šumom. Slijedi uspon kroz bukovu šumu 40', te dalje još 55' kroz golet i rijetkom klekovom šumom zaobilazeći s lijeve strane Ravnu stranu (1757 m) sve do vrha Konja (1856 m).

Na Konju se spajaju staze prema Podgradini ili Donjim Voštanima i Vagnju. Našom stazom (u smjeru Voštana) vraćamo se pola sata do mjesta gdje, želimo li vidjeti još nešto, skrećemo varijantom desno prema Žlabini i spuštamo se dalje prema Voštanima (ili nastavljamo povratak istom stazom kojom smo došli). Žlabina je udolina s lokvom promjera dvadesetak metara, koja je bila korištena za napajanje stoke. Tu se nalazi desetak vikendica. Do Žlabine se može doći makadamskim putem iz smjera Voštana (15 km) ili Rude putem za Donja Korita (skrenuti desno prije putokaza za Korita, 20 km). Od Žlabine pješačkom stazom do Voštana koristimo se makadamskim putem do iznad samih Gornjih Voštana (Poduba) gdje staza skreće lijevo 20' do početnog mjesta našeg uspona na Konj.

Seдамdeset posto markirane staze za Kamešnicu prolazi visokom bukovom šumom, a za uspon treba 4 sata. U budućnosti planiramo stazu iz Voštana za Konj spojiti sa stazom za vrh Kruga (1606 m), koji je kontrolna točka u Hrvatskoj obilaznici. Treba znati da planinarska staza od Orlovog kuka prelazi državnu granicu, ali na dosadašnjim izletima nismo imali poteškoća s prelaskom granice.

Kao zanimljivost vrijedi napomenuti da je na Kamešnici boravio i znameniti hajduk Andrija Šimić (rođen 1833., a hajdukovao 1867-1871. godine), a i danas

na poljanama Sirnica postoji špi-lja. Hajduci su na čelu sa Šimićem u tursko doba otimali bogatima novac, hranu, odjeću i davali siromašnom narodu.

Vidik s Konja ili vrhova Kamešnice pruža se na sjevernu i istočnu stranu Livanjskog polja, grad Livno te umjetno Buško jezero napravljeno za akumuliranje vode za hidrocentralu Orlovac. Pogled dalje seže do bosanskih planina, bliže Tušnice, Cincara, Hrblijina i Staretine te daljih Vlašića, Prenja, Čvrsnice, Vrana i Bjelašnice. Lijepo se vide i Biokovo, Mosor, Svilaja i Dinara.

Stjepan Marić

MARKIRAN USPON NA VRH ROTU (713 m) NA PELJEŠCU

U sklopu tradicionalnog ljetnog krstarenja, PD »Vihor« iz Zagreba popelo se ove godine i na vrh Rotu na Pelješcu. Uspon smo počeli s minus 2 metra, to jest oni koji također već tradicionalno imaju kabine u potpalublu, iz lučice Crkvice na sjevernoj obali Pelješca. Uspon su vodili izuzetno gostoljubivi članovi PD »Sv. Ilija« iz Orebića, i to predsjednik društva Josip Prizmić, te članovi iz Kune, Nikola Lušić, Edo Medović i Zoran Rašić. Članovi tog društva trasirali su i očistili stazu te markirali put od mjesta Kune do vrha Rote.

Pogled s Rote prema Sv. Iliji

foto: Zdravka Čulig

S vrha Rote pruža se prekrasan pogled na središnji dio Pelješca prekriven vinogradima, sve do najvišeg vrha Pelješca Svetog Ilije, a na drugu stranu na Malostonski kanal te na kopno. Nakon uspona i okrijepe, koju su nam organizirali ljubazni domaćini, posjetili smo mjesto Kunu, gdje se nalaze samostan i crkva te čempres star 700 godina i hrast od 500 godina. U uvali Crkvice nalazi se i kuća u kojoj je živio i radio Celestin Medović nakon odlaska iz samostana u Kuni. Na koncu smo isplovili puni dojmova s još jednoga krasnog otočkog vrha markiranog zaslugom vrijednih planinara s Pelješca.

Zdravka Čulić

Planinarska kuća »Vidikovac«

foto: Branko Balaško

PLANINARSKA KUĆA »VIDIKOVAC« U STUBIČKIM TOPLICAMA

PD »Stubaki« iz Stubičkih Toplica djeluje od 1998. godine, a u svom dosadašnjem petogodišnjem radu istaknulo se nizom društvenih, ekoloških, kulturnih i planinarskih akcija. Jedna od njih je i podizanje planinarske kuće »Vidikovac« na Kamenjaku neposredno iznad hotela »Matija Gubec«, a tik do željezničke postaje Stubičke Toplice. Tu je prije tridesetak godina postojao drveni objekt, a mjesto je pod nazivom Vidikovac bilo popularno okupljalište gostiju Stubičkih Toplica. Do prošle godine na tom mjestu bili su samo ostaci starog objekta, temelji i dio podruma ukopanog u brdo i zaravanak zarastao u grmlje, a nekadašnje šetnice i staze bile su zapuštene.

Prošle je godine zahvaljujući donaciji HT-a u obliku drvenih kuća koje nam je HPS u natječaju dodijelio, ostvarena želja planinara iz Stubičkih Toplica da planinarima koji preko Sljemena često dolaze ovamo i nemaju se gdje smjestiti poslije kupanja, ponudimo atraktivnu lokaciju okupljanja gdje bi se uz lijep vidik na topličke bazene mogle dobiti i turističke informacije o ljepotama, ali i o događanjima u ovome kraju. U kući se nalazi i žig Zagorskog planinarskog puta, jer on obuhvaća kuću.

Drvena kuća iz donacije HPS-a postavljena je trudom članova PD »Stubaki«, a uz potporu općinske vlasti, turističke zajednice i Hrvatskih šuma, kao i raznih

udruga, trgovačkih društava i pojedinaca. Svima njima velika hvala.

Kuća za sada nema spavaonice, ali je ona predviđena nastavkom izgradnje u idućem razdoblju. Otvorena je vikendom i praznikom, a po najavi ili potrebi i u druge dane. Obavijesti se mogu dobiti kod tajnika PD »Stubaki« Radoslava Čuka na tel. 049/282-639 ili predsjednika Branka Balaška na tel. 049/282-561.

Branko Balaško

ISPRAVCI U POPISU PLANINARSKIH KUĆA

U ljetnom dvobroju HP objavljen je popis planinarskih kuća u Hrvatskoj s osnovnim podacima o njima. U obilju podataka, potkralo se nenamjerno i nekoliko pogrešaka.

Kontakt-osoba za Rossijevo sklonište je Zorislav Ballon, a njegovi telefoni su 01/34-52-023 i 099/548-902. U popisu telefona za planinarsku kuću »Alan« ispravan broj mobitela Krešimira Bartakovića je 098/90-15-742. Ostali podaci o planinarskoj kući »Alan« mogu se pronaći i na web-stranici hps.inet.hr/plkuce/alan, kao i obavijest da telefonska govornica više ne postoji.

EUGEN KUMIČIĆ - GENČI (1916-2003)

Dana 3. kolovoza preminuo je u 88. godini života istaknuti zagrebački planinar Eugen Kumičić. Pod popularnim nadimkom Genči bio je desetljećima poznat ne samo u zagrebačkim planinarskim krugovima, već i šire.

Rođen je 5. ožujka 1916. u Zagrebu. Ime je dobio po svom djedu, poznatom književniku Eugenu Kumičiću. Prve planinarske korake napravio je u dobi od 12 godina, 1928. godine. Prije točno 70 godina (1933.), sudjelovao je u planinarskom i istraživačkom putovanju po Durmitoru s vodećim planinarima toga vremena dr. Josipom Poljakom, dr. Radivojem Simonovićem, dr. Karlom Bošnjakom i Dušanom Jelkićem. Taj mu je izlet za cijeli život ostao najdraži, a opis tog uzbudljivog putovanja iz Kumičićeva pera objavljen je u prošlom broju HP (HP 7-8/2003, str. 212-222).

Članom planinarske organizacije Kumičić postaje 1936. godine, učlanivši se u HTK »Sljeme«. U tom društvu bio je blagajnik, a 1943. objavio je svoj prvi članak u »Hrvatskom planinaru« i po tome bio jedan od rekordera našeg časopisa (bio je suradnik 60 godina!). Poslije drugog svjetskog rata učlanio se u planinarsku sekciju FD »Dinamo«, a odmah po osnutku PD »Zagreb« 1948. postaje članom tog društva, kojem ostaje neprekidno vjeran punih 55 godina. U HPD »Zagreb-Matica« bio je više godina potpredsjednik, a godine 2002. proglašen je počasnim članom.

Godine 1951. osnovao je grupu »Goranin« kojoj je bio pročelnik neprekidno od osnutka do smrti, pune 52 godine. U toj grupi organizirao je ustrajno i neumor-

no društveni rad, izlete i ture i postao doslovno sinonim za tu sekciju. Posebno je brižljivo i temeljito bilježio svu planinarsku aktivnost »Gorana«, kao i svoju osobnu. Svoj planinarski život bilježio je u planinarski dnevnik koji ima dvadesetak svezaka, a svaki od njih nekoliko stotina stranica. Zahvaljujući tim dnevnicima, a i svojem dobrom pamćenju, bio je prava hodajuća enciklopedija planinarstva. Kao planinarski fotograf i predavač održao je niz predavanja. Posebno je volio Medvednicu, kojoj je posvetio najviše planinarskog interesa. Za svoj planinarski rad primio je Zlatni znak PSH 1968. godine, Zlatni znak PSJ 1972., a 1999. red Danice Hrvatske s likom Franje Bučara.

Eugen Kumičić bio je jedan od rijetkih planinara staroga kova, izuzetan čovjek i planinar. Njegov odlazak na vječni počinak velik je gubitak ne samo za grupu »Goranin« i HPD »Zagreb-Matica« već i za cjelokupnu hrvatsku planinarsku organizaciju.

Alan Čaplar

POUČNA BOTANIČKA STAZA »KLEK«

POSTAVLJENE POUČNE PLOČE OD BJELSKOG DO KLEKA

Planinarsko-turistička ponuda na Kleku obogaćena je Poučno-botaničkom stazom »Klek«, koja je otvorena 7. srpnja. Staza počinje u selu Bjelskom i završava na vrhuncu Kleka, a poklapa se s planinarskom stazom. Uz stazu su postavljene ploče - panoi koji su se odlično uklopili u okoliš te ni najmanje ne narušavaju prirodni izgled Kleka. Posebno dojmljivo djeluju krovići izrađeni od šindre koji daju osobit ugođaj te noseći stupovi od propiljenih i neobrađenih oblica.

U Hrvatskoj ima malo tako stručno izrađenih staza, a starac Klek nedvojbeno je zaslužio da ima takvu stazu. Autori staze su dr. Josip Franjić i mr. Željko

Škvorc sa Šumarskog fakulteta u Zagrebu. Staza je napravljena ponajprije zahvaljujući direktorici Turističkog ureda Ankici Puškarić i Šumariji Ogulin, a posebnu pomoć pružili su pripadnici Prve gardijske satnije te »Gama lov«. Gospođa Puškarić je na otvaranju staze istaknula da je u stazu uloženo oko 40.000 kuna, a ona je, osim Festivala klečkih vještica i vila, dio projekta za promociju kraja u kojem legende žive.

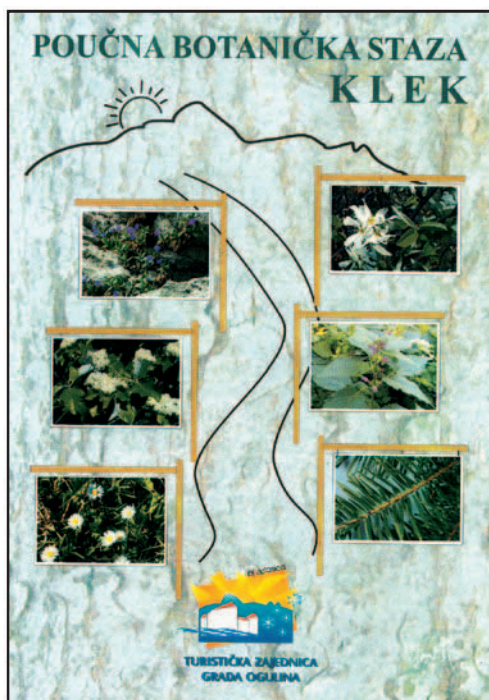
Miljenko Pavešić

JEDNA POHVALA I JEDNA PRIMJEDBA

Turistička zajednica Grada Ogulina ovih je dana objavila mali dopadljivi vodič po toj stazi koju su zamislili dr. Josip Franjić i mr. Željko Škvorc sa Šumarskog fakulteta u Zagrebu. Sadrži 16 stranica na kojima su u šest kratkih poglavlja prikazani glavni elementi biljnih zajednica, a sve ilustrirano sa šezdesetak slika u boji i malim zemljovidom. Brošura se može dobiti u Turističkoj zajednici Ogulin, a ponijet će je sa sobom svatko tko želi više znati o Kleku i usput promatrati prirodu oko sebe.

Ipak jedno pitanje autorima i izdavaču: ne bi li bilo bolje biljne raritete Kleka čuvati u anonimnosti umjesto da se populariziraju s desetak slika? Pomoću ovog vodiča svatko može prepoznati zaštićenu biljku, ubrati »samo jedan primjerak za uspomenu« i, dakako, baciti ga čim uvene. Nekadašnji Zavod za zaštitu prirode Hrvatske upravo je zato odustao da kod doma na Kleku postavi tablu sa slikama biljnih rariteta i natpisom »Čuvajte planinsko bilje!« Ovu preporuku poštuju planinari koji su završili planinarsku školu, no u onom mnoštvu koje dolazi na Klek izletničkim vlakom Karlekom mnogo ih je koji se vraćaju u Ogulin s buketima planinskog cvijeća - ako ga nisu bacili još u Bjelskom prije ulaska u autobus. Onom tobože romantičnom a zapravo grabežljivom uskliku »Idemo brati cvijeće!« treba se oprijeti po onoj biblijskoj »Ne bacaj biserje pred svinje!«

prof. dr. Željko Poljak

MARIJAN KRAŠ: IVANŠČICA

Pun naslov knjige je »Ivanščica, Ivonjščica, Ivančica«, a podnaslov »Zbornik gore ivanečke i planinarstva«. Uredio ju je planinar Marijan Kraš (Ivanec, 1940) koji je prije tri desetljeća zajedno s Edom Kušenom niz godina izdavao Ivanečki kalendar, planinari- ma također poznat po obilju planinarskih tema. Za razliku od raznih zbornika što ih izdaju planinarska društva, a koji su obično namijenjeni njihovoj afirmaciji, ovaj se razlikuje po tome što mu je nakladnik privatnik, a tema jedna jedina planina. Sastavljen je na originalan način: u njemu je na 224 stranice skupljeno pedesetak članaka, putopisa i pjesama o Ivanščici objavljenih počevši od daleke 1858. godine do najnovijeg vremena (mnogi od njih u Hrvatskom planinaru!). Autor je knjigu popratio opširnim uvodom, a njezina je vrijedna značajka obilje povijesnih ilustracija u tekstu te niz fotografija u boji na prilogu od 16 stranica. Vrijednost joj daju brojne biografske bilješke o autorima i opsežna bibliografija o gori s preko 300 naslova. Nije li vrijeme da se konačno i ljubitelji Medvednice ugledaju u poštovatelje gore Ivanščice?

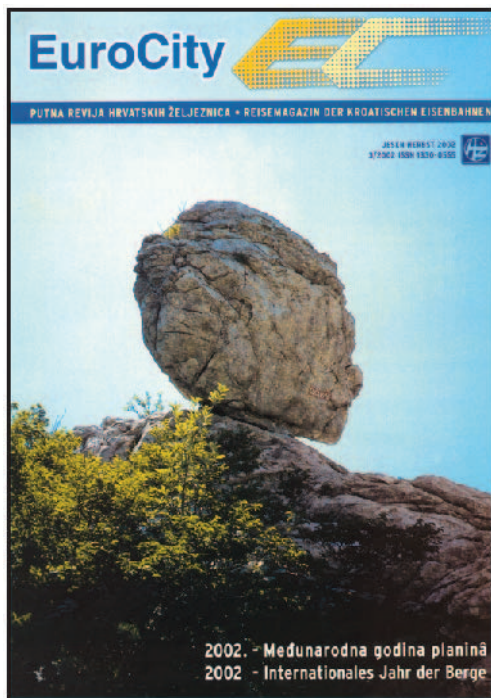
prof. dr. Željko Poljak

EUROCITY - BRAVO!

Konačno jedan hrvatski turistički časopis koji na hrvatski turizam ne gleda samo kroz jadranske naočale, časopis koji je prepoznao i komparativnu vrijednost hrvatskih planina! Riječ je o putnoj reviji Hrvatskih željeznica »Eurocity« koja pod uredništvom Biljane Limpić Donadić u svakom broju ima poneki prilog o ljepotama hrvatskih planina. Ovu reprezentativnu reviju, koja izlazi četiri puta godišnje na skoro stotinu stranica dvojezično (hrvatski i njemački), nećete naći u knjižarama nego kao besplatan promotivni materijal u željezničkim međunarodnim ekspresnim vlakovima. Vrhunski je domet grafike i uvijek bogato ilustrirana fotografijama u boji. Najvjerniji su joj planinarski suradnici članovi PD »Željezničar« iz Zagreba Damir Bajs i Vlado Božić, obojica vrsni fotografi - Božić podzemlja, a Bajs nadzemlja. Na kraju, evo radi ilustracije nekoliko planinarskih tema u godini 2002: Gor-

ska Hrvatska, planinarskim stazama ogulinskog kraja i niz zanimljivosti iz okolice, izložba »Vizure hrvatskih planina«, planine srednjodalmatinskih otoka, špilje na Braču, Velebitki botanički vrt, špilje na Velebitu i njihova fauna, špilje u slavonskim planinama, pohod slavonskom sredogorju itd. Adresa uredništva: Miha-novićeva 12, Zagreb.

prof. dr. Željko Poljak

PLANINARSKA LIRIKA TEREZIJE KRAJIŠNIK

Planinarski savez Herceg-Bosne objavio je ovoga ljeta zbirku pjesama članice Planinarskog društva »Kuk« iz Novog Travnika pod naslovom »Na vrhu«. Knjižica ima 64 stranice i ilustrirana je odabranim planinarskim fotografijama u koloru. Autorica je po

zanimanju učiteljica, a treba istaknuti da vodi planinarsku sekciju u školi u kojoj radi. Ova joj je zbirka prvenac, a glavna joj je osobitost romantičan pogled na planinu koju proživljava na ženski emotivni način. Evo prve strofe iz njezine zbirke: Za čim tvoje srce tuče, / u planinu što te vuče / pa napuštaš toplu kuću / i tu-

maraš po bespuću? Završimo riječima jednog kritičara: »Kroz pjesmu Terezije Krajišnik začujete iskonski zov prirode, slasni mamac da se vratite kolijevci i pustite da vas prigrli«. Adresa izdavača: Mostar, Ul. Stjepana Radića 76b, BiH.

prof. dr. Željko Poljak

HPD »ZAGREB-MATICA« USELILO U NOVE PROSTORIJE

Najstarije zagrebačko društvo, HPD »Zagreb-Matica« preselilo se u nove prostorije u Petrićevoj ulici 4 (2. kat). Stare prostorije u Bogovićevoj 7, u kojima je Društvo bilo gotovo 50 godina, bile su u nacionaliziranoj zgradi koja je prošle godine vraćena vlasniku. Nadali smo se da ćemo i dalje moći koristiti prostorije, ali dobili smo rok od godine dana za iseljenje, pa se Društvo obratilo Uredu za upravljanje imovinom Grada Zagreba, gdje smo naišli na puno razumijevanje. Slijedili su mjeseci suradnje i upornog praćenja situacije u Gradu do pronalaska odgovarajućih slobodnih prostorija, koje su nam, uz povoljnu najamninu, ustupljene na korištenje.

Odmah po preseljenju oličili smo zidove i stolariju, izmijenili podne obloge i prostorije opremili namještajem. U novim prostorijama imamo dvoranu za sastanke i predavanja, prostoriju za knjižnicu i klupske potrebe, prostoriju za sastanke tijela Društva, sekcija i komisija te prostoriju za poslovnicu Društva. Radno vrijeme poslovnice ostaje isto (radnim danom od 18 do 20:30 sati), a šest sekcija sastajat će se u istim terminima kao i prije. Također, brojevi telefona (01/48-10-853) i telefaksa (01/48-75-447) ostali su isti.

Sretni smo da imamo lijepe i odgovarajuće društvene prostorije, gotovo ne istoj lokaciji kao prije. Sve planinare pozivamo da nas posjete u novim prostorijama. Svečano otvorenje bit će u srijedu 24. rujna u 19 sati.

Zvezdana Gregorina

184. SAVJETOVANJE ZPP-a

U planinarskoj kući na Kuna gori održano je 1. lipnja 184. savjetovanje Međudruštvenog savjeta ZPP-a, a domaćin je bilo HPD »Kuna gora« iz Pregrade. Okupili su se predstavnici 21 planinarskog društva, PS-a KZŽ i HPS-a. Nakon usvajanja zapisnika s prošlog savjetovanja utvrđeno je da su sve planirane akcije održane vrlo uspješno. Bile su to ove akcije: Pješaćenje romarskim putem Belec - Marija Bistrica, obilazak Javorove staze zdravlja, obilježavanje 40. obljetnice Pl. puta Medvednicom, 3. slet planinara Krapinsko-zagorske županije, Dan HPD-a »Beleograd« i proslava 120. obljetnice planinarstva u Krapini. Na savjetovanju je odlučeno da se, nakon obilježavanja kontrolnih točaka ZPP-a i izrade novih žigova i dnevnika, hitno izradi nova karta ZPP-a. Pozitivnim je ocijenjeno i to da su do sada sve članice u cijelosti podmirile svoje obveze prema Središnjici osim PD »Pusti duh« iz Lepoglave koje je ostalo dužno 250 kn. Poslije savjetovanja nastavljeno je druženje planinara na Kuna gori.

Cvjetko Šošarić

OBAVIJEST SURADNICIMA

Suradnicima koji svoje priloge za časopis šalju izravno uredniku, skrećemo pozornost da je on promijenio adresu. Nova adresa na koju se može slati pošta je: Alan Čaplar, **Palmotićeva 27, 10000 Zagreb**. Promijenjen je i telefonski broj, tako da se osim putem mobitela 091/51-41-740 urednika sada može dobiti na tel. **01/48-17-314**.

IZ RADA IZVRŠNOG ODBORA HPS

Prva sjednica novog Izvršnog odbora nakon skupštine HPS održana je 23. lipnja. Tom prilikom donesena je odluka da HPS u idućem mandatu predstavljaju i zastupaju predsjednik HPS, dopredsjednik HPS, predsjednik IO HPS, te glavni tajnik HPS. Na prijedlog predsjednika IO Franje Novosela, jednoglasno je za zamjenika predsjednika IO izabran Goran Gabrić iz Splita.

O održanim Danima hrvatskih planinara na Baškim Oštarijima (14. i 15. lipnja) na sjednici je izvijestio Tomislav Čanić, a Darko Berljak o sastanku radne skupine »Prijatelji planina« u Europskom parlamentu u Bruxellesu 18. lipnja i brojnim kontaktima i razgovorima koje je prigodom obilježavanja 50. obljetnice uspona na Everest imao u Kathmanduu u Nepal, posebno s predsjednikom i dopredsjednikom Planinske zveze Slovenije.

Raspravljalo se o prijedlogu udruge »Čačvina« o uređenju istoimene tvrđave ispod Dinare. Također, utvrđeno je da se dopis HPD »Dinara« sa za-

molbom za novčanu pomoć za obnovu kuće »Brezovac«, uputi svim članicama uz dopis u kojem se podsjeća na važnost Dinare kao najvišeg vrha u Hrvatskoj, donesenih odluka Skupštine HPS o tom pitanju, kao i već dodijeljenoj pomoći HPS-a od 18.700 kn za obnovu te kuće. Prema pregledu dužnika koji nisu platili pretplatu za »Hrvatski planinar« za 2003., zaključeno je da se iz evidencije obrišu svi dužnici koji do 1. srpnja ne uplate pretplatu na temelju opomene i uplatnice koju su već primili. Na prijedlog S. Tomerlina odobrena je nabavka ljestvi koje će biti postavljene na planinarskom putu u području Cmpoca. Na dopis K. Domišljanović kojim se predlaže sklapanje Ugovora o radu s punim radnim vremenom, zaključeno je da ne postoji potreba za obavljanje poslova navedenih u dopisu, a ni novčana sredstva za takve namjene nisu planirana u proračunu HPS. Budući da je predalo sve potrebne dokumente, PD »Zagorske steze« iz Zaprešića registrirano je kao nova članica HPS.

Lapis Plus d.o.o.
ZASTUPNIK Pro-luX
ZA RH BiH i SLO

Compact dalekozori

Monokulari

ZOOM dalekozori

Panoramski dalekozori

Kompasi

Alu. bat. lampe

BESPLATNI PROSPEKTI 01/4677015
www.lapis-plus.hr

Vrhunska oprema za vaše aktivnosti
u prirodi, planinama i
vodi

Povoljne cijene

— 10% popusta

— DDV (MWS)

Izuzetno povoljna
prilika za kupovinu

T.E.R.R.A. Sport

Partizanska 13a
SI-2000 Maribor

tel. 00386.2.2500966
fax. 00386.2.2500967
terraclimb@siol.net
www.terra-sp.si

Radno vrijeme:
pon.-pet. 09:00-14:00; 15:00-19:00
sub. 09:00-12:00

	8.000 m
Ekspedicionizam	7.000 m
Visokogsko planinarenje	6.000 m
Turno i alpsko skijanje	5.000 m
Alpinizam	3.000 m
Planinarenje	1.000 m
Sportsko i slobodno penjanje	100 m
Kampiranje	0 m
Ronjenje	-60 m
Speleologija	-1.000 m

Planika

Planika d.o.o.

Trg kralja Tomislava 2

52100 Pula, Hrvatska

tel. 052/214-751

planika@pu.hinet.hr

<http://www.planika.si>

PLANINARSKA GOJZERICA

Boravak u prirodi, alpinizam, rekreativno planinarenje ili samo šetnja sve su popularniji jer su to športovi koji razgibavaju cijelo tijelo, potiču krvotok i brinu se za naše zdravlje. Valja, međutim odabrati odgovarajuću obuću koja će pružiti sigurnost, zdrav i ugodan korak.

Osim trendovske obuće za mlade, ugodne obuće za kupce zrelije dobi, zaštitne obuće (protecta), obuće za dugotrajno hodanje (out door) i najnovije obuće za golf robne marke Master, koja je još u fazi kreiranja i ispitivanja, tradicionalno je poznata i Planikina marka alpinističke i planinarske obuće *Planika Trekking*, koja zadovoljava visoke zahtjeve, kako amaterske tako i profesionalne.

Ta planinarska obuća izrađena je iz prirodnih materijala s nepropusnom membranom *Comtec* koja omogućava održavanje suhih nogu i u kišnim i u snježnim uvjetima te s Vibram potplatom za dobro prijanjanje uz tlo. Kvalitetu i pouzdanost nije teško prepoznati, pa tako i naš najpoznatiji planinar i alpinist Stipe Božić iz Splita, nosi Planika trekking obuću koja se izvozi u cijelu Europu i za koju s ponosom možemo tvrditi kako se ubraja u najkvalitetniju obuću te namjene.

foto: Mario Žuti

XENONHALOGÈNE 100m

L.E.D. AUTONOMIE JUSQU'À 340h

MYO

DISTRIBUTER ZA HRVATSKU: »HIMALAYA SPORT« d.o.o.

Vrazova 8c, 42000 Varaždin, Tel./fax: 042/313-701

e-mail: himalaya-sport@email.hinet.hr

